

კავკასიის უნივერსიტეტი

სამართლის სკოლა

დაუმთავრებელი დანაშაულის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული სამართლებრივი
პრობლემები

დისერტაცია წარდგენილია სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის
მოსაპოვებლად

ავტორი: თამარ გეგელია

მეცნიერ ხელმძღვანელი: ნინო გვენეტაძე, სამართლის დოქტორი

ქ.თბილისი, 0186,

საქართველო

კავკასიის უნივერსიტეტი

სამართლის სკოლა

ჩვენ, ქვემოთ ხელისმომწერნი ვადასტურებთ, რომ გავეცანით თამარ გეგელიას მიერ შესრულებულ სადისერტაციო ნაშრომს დასახელებით: დაუმთავრებელი დანაშაულის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული სამართლებრივი პრობლემები და ვაძლევთ რეკომენდაციას კავკასიის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის სადისერტაციო საბჭოში მის განხილვას სამართლის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად.

თარიღი:

ხელმოწერა:

კავკასიის უნივერსიტეტი

2018 წელი

ავტორის გვარი, სახელი - გეგელია თამარ

თემის დასახელება - „დაუმთავრებელი დანაშაულის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული

სამართლებივი პრობლემები „

სამართლის სკოლა

სამიუბელი აკადემიური ხარისხი – სამართლის დოქტორი

სხდომის ჩატარების თარიღი - 2018 წელი

ინდივიდუალური პროცნებების ან ინსტიტუტების მიერ ზემოაღნიშული დასახელების დისერტაციის გაცნობის მიზნით მოთხოვნის შემთხვევაში მისი არაკომერციული მიზნებით კოპირებისა და გავრცელების უფლება მინიჭებული აქვს კავკასიის უნივერსიტეტს და ავტორი ინარჩუნებს დანარჩენ საგამომცემლო უფლებებს და არც მთლიანი ნაშრომის და არც მისი ცალკეული კომპონენტების გადაბეჭდვა ან სხვა რაიმე მეთოდით რეპროდუქცია დაუშვებელია ავტორის წერილობითი ნებართვის გარეშე. ავტორი ირწმუნება, რომ ნაშრომში გამოყენებული საავტორო უფლებებით დაცულ მასალებზე მიღებულია შესაბამისი ნებართვა (გარდა იმ მცირე ზომის ციტატებისა, რომლებიც მოითხოვენ მხოლოდ სპეციფიურ მიმართებას ლიტერატურის ციტირებაში, როგორც ეს მიღებულია სამეცნიერო ნაშრომების შესრულებისას) და ყველა მათგანზე იღებს პასუხისმგებლობას.

სარჩევი

შესავალი	5-7
დისერტაციის თითოეული თავის მოკლე მიმოხილვა	7-19
დასკვნა	20-21
ბიბლიოგრაფია	21-34

შესავალი

კვლევის მიზანი და აქტუალობა. კვლევის აქტუალობა თავად საკვლევი საგნიდან გამომდინარეობს. მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიოს მასშტაბით დაუმთავრებელ დანაშაულთან დაკავშირებული პრობლემების კვლევას არაერთი დისერტაცია, მონოგრაფია თუ სახელმძღვანელო მიეძღვნა, ის მაინც ბუნდოვანია და მის ირგვლივ არსებული კითხვები ჯერ კიდევ პასუხგაუცემელი რჩება, რაც არაერთმა ეროვნულმა თუ საზღვარგარეთის ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკამაც აჩვენა. საკვლევი თემის აქტუალობას ხაზს უსვამს თანამედროვე გამოწვევები და ამის შესაბამისად ნაციონალური ხელისუფლების მიერ შემუშავებული არაერთი საკანონმდებლო ინიციატივაც.

კვლევის მიზანი დაუმთავრებელი დანაშაულის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული პრობლემების წარმოჩენა და მათი ანალიზია. პრობლემა გაანალიზებულია როგორც ქართული, ისე უცხოური სასამართლო პრაქტიკის განზოგადებისა და შესწავლის, ასევე სისხლის სამართლის დოგმატიკის შედარებით სამართლებრივი ანალიზის საფუძველზე, რაც ეხმარება დაუმთავრებელი დანაშაულის ინსტიტუტთან დაკავშირებული მთელი რიგი სადავო საკითხების ყოველმხრივ წარმოჩენას, გააზრებასა და მათ მართებულ გადაწყვეტას.

კვლევის მიზნებისთვის და აქტუალობისთვის განხილული და გაანალიზებულია დაუმთავრებელი დანაშაულის სახეები: დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, მათი როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური შემადგენლობა (თეორიასა და პრაქტიკაში არსებული პრობლემების ჭრილში). განხილულია დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძველი ისტორიული განვითარების კვალდაკვალ და გაანალიზებულია სუბიექტური და ობიექტური თეორიების ურთიერთგანაცვლების მნიშვნელობა. ნაშრომით დასაბუთებულია დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძველად სუბიექტურთან შედარებით უპირატესად ობიექტური თეორიის აღება, შესაბამისად, საფრთხისა და შესაძლებლობის კრიტერიუმების უპირატესობა.

დისერტაციაში გადაიხედა და ახლებურად გაანალიზდა დანაშაულის მომზადების სამართლებრივი ბუნება, მისი როლი დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის პოლიტიკისთვის. ნაშრომში დასაბუთებულია დანაშაულის მომზადების გენერალური დასჯადობის შენარჩუნების აუცილებლობა და მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა. ამ თვალსაზრისით წარმოჩენილია მისი უპირატესობა გაუქმებასა და სპეციალური შემადგენლობების შემოღებასთან შედარებით. დანაშაულის მომზადების სწორად გაგებისა და მასთან მიმართებით გამოთქმული კრიტიკის გასანეიტრალებლად ნაშრომში გაანალიზებულია მისი მიმართება, ერთი მხრივ, განზრახვის გამომჟღავნებასთან და, მეორე მხრივ, დანაშაულის მცდელობასთან. დანაშაულის მომზადების არსის გასაგებად გადაიხედა გავრცელებული მოსაზრებები. ყოველივე აღნიშნული უზრუნველყოფს დანაშაულის მომზადების ბუნების უკეთ წარმოჩენასა და მის გამიჯვნას სხვა ირელევანტური ქმედებებისგან, მათ შორის საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით (შემდგომში სსკ) გათვალისწინებული უშედეგო წაქეზების ინსტიტუტთან. შედარებით სამართლებრივი კუთხით გაანალიზებულია როგორც განსხვავებული მოდელის მქონე ქვეყნების (აშშ, ინგლისი, გერმანია), ისე იმ ქვეყნების (უნგრეთი, ჩეხეთი, ჰოლანდია) მექანიზმები, რომლებიც საქართველოს მსგავსად ითვალისწინებენ მომზადების გენერალურ დასჯადობას.

კვლევის მიზნებისთვის დისერტაციაში განხილულია არა მხოლოდ დაუმთავრებელი დანაშაულის კლასიკური სახეები (დანაშაულის მომზადება და მცდელობა), არამედ ქართული სისხლის სამართლისთვის უცხო ინსტიტუტებიც (დანაშაულის ჩადენისკენ მოწოდება და კონსპირაცია), რომელთა არსებობაც ანგლო-ამერიკული თუ კონტინენტალური სამართლის სისტემის ქვეყნებში (გერმანია, ესპანეთი) სისხლის სამართალში დანაშაულის მომზადების გენერალური დასჯადობის არარსებობით აიხსნება. დისერტაციაში განვითარებულია მოსაზრება, რომ ქვეყნები, რომლებიც **პრინციპულ** უარს ამბობენ დანაშაულის მომზადების გენერალურ დასჯადობაზე, რეალურად მაინც სჯიან მას და ამასთან ზუსტად იმ პრინციპების უგულვებელყოფით, რომლის გამოც მომზადების გენერალურ დასჯადობას აკრიტიკებენ. რამდენადაც კვლევა ემხრობა მომზადების გენერალურ დასჯადობას, იმ აზრის საპირისპიროდ, რომ ქართული მოდელიც მომზადების სპეციალურ დასჯადობაზე უნდა გადავიდეს, შედარებითი ანალიზი მნიშვნელოვანია მომზადების გენერალური დასჯადობის უფრო ლიბერალური ბუნების წარმოსაჩენად. დისერტაციაში განვითარებული აზრის თანახმად, განსაკუთრებით საშიში ქმედებები

იმსახურებენ ადრეული სტადიიდან კრიმინალიზებას. სასჯელის გამართლებისთვის კი მნიშვნელოვანია მომზადების ეტაპზე ქმედებათა დასჯა არა შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით, კატეგორიის მიხედვით, არამედ მათი მნიშვნელობიდან გამომდინარე, სპეციალურად შერჩევითი წესით.

კვლევის მიზნებისთვის დისერტაციაში შედარებით სამართლებრივი კუთხით განალიზებულია დანაშაულის მცდელობის ბუნება და მასთან დაკავშირებით არსებული და წლების განმავლობაში განვითარებული მიდგომები, რაც წარმოაჩენს მცდელობის ინსტიტუტის სირთულეს და ქმედების მცდელობად კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით არსებულ პრობლემებს. კრიტიკულად არის განალიზებული ქართული და საზღვარგარეთის ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკა ქმედების მცდელობად კვალიფიკაციასთან დაკავშირებით. სასამართლო პრაქტიკის განზოგადებითა და ანალიზით შემუშავებულია წინადადებები და რეკომენდაციები ქმედების მცდელობად კვალიფიკაციისას გასათვალისწინებელი კრიტერიუმების შესახებ. დასმული პრობლემის შედარებით სამართლებრივი კვლევის მეთოდთან ერთად გამოყენებულია ქართული და საზღვარგარეთის ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის ანალიზიც, რითაც ნაშრომში გამოკვეთილია მცდელობის დასჯადობის საფუძვლად უპირატესად ობიექტური თეორიის აღების მნიშვნელობა, რაც კიდევ ერთხელ სხვა საკითხებთან ერთად კომპლექსურად არის გააზრებული.

რამდენადაც კვლევის ერთ-ერთი მიზანია დაუმთავრებელი დანაშაულის სახეებს შორის ზღვარის გავლება, დისერტაციაში განვითარებულია მოსაზრება, რომლის მიხედვით, ამ მიზნის მისაღწევად საჭიროა არა ერთი რომელიმე ხისტი მიდგომის ჩამოყალიბება, არამედ ზოგადი, ობიექტური ორიენტაციის არჩევა (დროსა და სივრცეში ობიექტური სიახლოვე) და მის ყოველ ინდივიდუალურ გარემოებებთან შესაბამისობის დადგენა (ქმედების ჩადენის ხერხი, საშუალება, სუბიექტის შესაძლებლობა და სხვა).

დისერტაციაში ცალკე ქვეთავი ეთმობა დაუმთავრებელი დანაშაულის სუბიექტურ შემადგენლობას და მასთან დაკავშირებულ პრობლემურ საკითხებს. განხილულია როგორც იმ მეცნიერთა მოსაზრებები, რომლებიც დასაშვებად მიიჩნევენ დაუმთავრებელი დანაშაულის განზრახვის ნებისმიერი სახით დასჯადობას, ასევე იმ მეცნიერების მოსაზრებაც, რომლებიც პრინციპულად ეწინააღმდეგებიან ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის დაუმთავრებელ სტადიაზე დასჯადობას. კვლევა ემხრობა დაუმთავრებელი დანაშაულის სუბიექტურ მხარედ მხოლოდ პირდაპირი განზრახვის აღიარებას, რადგან, რაც უფრო ადრეულ ეტაპზე ხდება დასჯადობის გადატანა, მით უფრო მაღალი უნდა იყოს ქმედების სუბიექტური ტენდენცია, რომ არ გაუფერულდეს სისხლის სამართალში დანაშაულის მცდელობის ინსტიტუტის ფუნქცია და ამის გამო არ შესუსტდეს სისხლის სამართლის ლიბერალური ტენდენციები. გარდა ამისა, კვლევის თანახმად, ეს მნიშვნელოვანია აგრეთვე სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში სხვადასხვა ნორმების ჰარმონიული თანაარსებობისთვის. ამ მიმართებით სსკ-ის შესაბამისი ნორმები და ინსტიტუტები განხილულია სისტემურად. კვლევის მიზნებისთვის განხილულია აგრეთვე როგორც ეროვნული, ისე საზღვარგარეთის ქვეყნების სისხლის სამართლის დოქტრინები და სასამართლო პრაქტიკა, რაც კიდევ უფრო კარგად წარმოაჩენს დასახელებული პოზიციების სუსტ და ძლიერ მხარეებს და ნათელყოფს დისერტაციაში მხარდაჭერილი პოზიციის უპირატესობას.

ამ კვლევის ავტორი დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძველს უფრო მეტად ობიექტური თეორიით ასაბუთებს და ამ თეორიით უჭერს მხარს, ამიტომ კვლევის ლოგიკურ გაგრძელებას წარმოადგენს ავტორისეული პოზიცია, რომელიც მხარს უჭერს დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის უფრო მსუბუქი სასჯელის დანიშვნას. ამ თვალსაზრისით ნაშრომში ახალი წინადადებაა შემუშავებული მოსალოდნელი სასჯელის შესაბამისად დაუმთავრებელი დანაშაულის კატეგორიის შეცვლის თაობაზე.

ამდენად, წინამდებარე კვლევის მიზნებია:

დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის არსის განსაზღვრა და დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძვლად ობიექტური თეორიის უპირატესობის დასაბუთება;

მომზადებისა და მცდელობის ურთიერთგამიჯვნა ობიექტური თეორიიდან ნაწარმოები კრიტერიუმებით;

დანაშაულის მომზადების გენერალური დასჯადობის უპირატესობის დასაბუთება მისი დასჯისათვის სპეციალური შეკვეცილი დელიქტების შემოღებასთან შედარებით და დანაშაულის მომზადებისგენერალური დასჯადობის კანონიერების პრინციპთან წინააღმდეგობის არარსებობის დასაბუთება;

დაუმთავრებელი დანაშაულის სუბიექტური მხარესთან დაკავშირებით არსებული მიდგომების ანალიზი და კვლევის შედეგებით მეცნიერთა იმ ჯგუფის პოზიციის გაზიარება და სისწორის წარმოჩენა, რომლებიც გამორიცხავენ ევენტუალური განზრახვით მცდელობის დასჯადობის შესაძლებლობას;

დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის სასჯელის სავალდებულო შემცირების აუცილებლობის დასაბუთება და ამ მიმართებით პრობლემების წარმოჩენა და ანალიზი;

კვლევის მიზნებით მოცული პრობლემის გადასაჭრელად გამოყენებულია ისტორიული, დოგმატიკური, შედარებით - სამართლებრივი, ლოგიკური, სასამართლო პრაქტიკის ანალიზისა და კვლევის სხვა მეთოდები.

ნაშრომის სტრუქტურა შედგება შესავლისა, 4 თავისა, 8 ქვეთავისა, დასკვნისა და ბიბლიოგრაფიისაგან

თავი I. ქართულ სისხლის სამართალში დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის მოკლე ისტორიული ანალიზი (მე-20 საუკუნის 20-იანი წლებიდან დღემდე)

პირველ თავში მიმოხილულია დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის სსფუძვლად არჩეული მიდგომების (სუბიექტური და ობიექტური) ურთიერთმონაცვლეობის ისტორია და კონტექსტები. ისტორიული ანალიზი მოიცავს საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის პირველი რეფორმის (მე-20 საუკუნის 20-იანი წლები) პერიოდიდან დღემდე განხორციელებული ცვლილებების პერიოდს. კვლევამ აჩვენა, რომ 20-იანი წლების საქართველოს საბჭოთა სისხლის სამართალი სუბიექტური ორიენტაციის იყო, რომლის ორიენტირიც პიროვნების საშიშროება იყო და არა ქმედების. მეორე საკანონმდებლო რეფორმა სისხლის სამართლის მიმართულებით უკვე 60-იან წლებში გატარდა, რომელიც 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის მიღებით დაგვირგვინდა, რომელიც გაცილებით პროგრესულ კანონად არის შეფასებული ვიდრე მისი წინამორბედი კანონები, რაც 1960 წლის კანონის მიღების სოციალურ-პოლიტიკური ფონით და კონტექსტით არის ახსნილი. მას წინ ე.წ. „დათბობის“ პერიოდი უძღოდა, რამაც საკანონმდებლო ცვლილებამდე სისხლის სამართლის დოქტრინის გადახედვა და ლიბერალიზაცია გამოიწვია. შემდეგი დიდი რეფორმა დამოუკიდებელი საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის მიღებით დაგვირგვინდა. აქ აშკარად შეიმჩნევა ობიექტური თეორიის უპირატესობა სუბიექტურთან შედარებით, რაზეც არაერთი რამ მეტყველებდა, მათ შორის, დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის უფრო მუსხუჭი სასჯელის დანიშვნის იმპერატიული მოთხოვნა. დასახელებულმა მუხლმა ამ შინაარსით 2006 წლამდე იმოქმედა. საქართველოში ხელისუფლების შეცვლას არაერთი რეფორმა მოჰყვა მათ შორის, სისხლის სამართლის პოლიტიკაშიც. 2006 წლის საკანონმდებლო ცვლილებით, ე.წ. „ნულოვანი ტოლერანტობის“ სისხლის სამართლის პოლიტიკის გავლენით დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის უფრო მუსხუჭი სასჯელის დანიშვნის სავალდებულო მოთხოვნა გაუქმდა. გამკაცრებული სისხლის სამართლის პოლიტიკის ფონზე, 2007 წლის საკანონმდებლო ცვლილებით, კვლავ დაბრუნდა მძიმე კატეგორიის დანაშაულის მომზადების სტადიაზე დასჯადობა, რაც 2000 წლის ცვლილებით დეკრიმინალიზებული იყო, ხოლო 2008 და 2011 წლების ცვლილებით კიდევ უფრო გაფართოვდა მომზადების დასჯადობის ფარგლები და დანაშაულის ორ კატეგორიას დაემატა მესამეც, რამდენიმე ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის მომზადებაც. კვლევის თანახმად, კორუფციასთან, ქურდულ სამყაროსთან და სხვა მსგავს უმძიმეს დანაშაულებთან წინააღმდეგ ბრძოლამ, სისხლის სამართლის პოლიტიკის ავტომატურად გამკაცრება გამოიწვია სხვა დანაშაულთან მიმართაც თუმცა სასამართლო პრაქტიკის კვლევის შედეგები გვაჩვენებს, რომ დაუმთავრებელი დანაშაული არსობრივად სწორად, ძირითადად ობიექტური კატეგორიებით განიმარტება.

კვლევამ აჩვენა, რომ სხვადასხვა ეტაპზე, როგორც იყო სახელმწიფოს წინაშე მდგარი ამოცანები ან რას ისახავდა მიზნად პოლიტიკური იდეოლოგია, ამის შესაბამისად იზრდებოდა სამართლის სუბიექტური ორიენტაცია და ზოგჯერ დასჯადად ცხადდებოდა განზრახვის გამომჟღავნებაც კი, შესაბამისად, კნინდებოდა დასჯადობის ობიექტური საფუძვლები. დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძველი ერთგვარი საზომია სისხლის სამართლის რეპრესიისა, რომლითაც საცნაური ხდება, თუ რამდენად რჩება სახელმწიფოს რეპრესია გონივრულ საზღვრებში. დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის ინსტიტუტი სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია დანაშაულის ადრეული ეტაპიდან პრევენციისა და სამართლებრივი სიკეთის დაცვისთვის. საკითხი, თუ რამდენად მოდის ან არ მოდის ადრეული სტადიების კრიმინალიზება ადამიანის უფლებებთან წინააღმდეგობაში, უნდა გადაწყდეს, ერთი მხრივ, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საკანონმდებლო

საფუძვლისა და ამ მიმართებით სახელმწიფოს მიერ არჩეული ორიენტაციის ობიექტური შეფასების მიხედვით, ხოლო, მეორე მხრივ, იმ არსებითი მიზნის გათვალისწინებით, რატომაც ხდება ამა თუ იმ დანაშაულის განვითარების სტადიების კრიმინალიზება. კვლევის თანახმად, სასჯელის გამკაცრება ჯერ კიდევ არ ნიშნავს იმას, რომ ამით კანონმდებელმა უგულვებლყო ობიექტური თეორიის პრიმატი სუბიექტურთან შედარებით, რის თაობაზეც ანალიზი წარმოდგენილი იქნება ნაშრომში.

თავი II. დანაშაულის გენერალური მომზადების დასჯადობა

მეორე თავში, რომელიც 4 ქვეთავისგან შედგება, განხილულია დაუმთავრებელი დანაშაულის ერთ-ერთი სახის, დანაშაულის მომზადების სამართლებრივი ბუნება, მასთან დაკავშირებული მიდგომები და პრობლემები. კვლევის თანახმად, დანაშაულის გენერალური მომზადების დასჯადობა მნიშვნელოვანია რიგი დანაშაულების ადრეულ ეტაპზე პრევენციისთვის, რათა დაცული იქნეს სამართლებრივი სიკეთე ზიანისაგან. ამ მიზნით სახელმწიფო უზრუნველყოფს სამართლებრივ სიკეთეთა უფრო ადრეული სტადიიდან დაცვას. ადრეული ეტაპიდან სამართლებრივი სიკეთეების დაცვას არც სხვა ქვეყნები ამბობენ უარს და მის გასამართლებლად სიკეთის მაღალი ღირებულება, მაღალი საზოგადოებრივი ინტერესი და სხვა მოსაზრებები მოჰყავთ. განსხვავება მდგომარეობს მხოლოდ პრევენციის ფორმებში. ქვეყნების ნაწილს ურჩევნია ეს გააკეთოს დაუმთავრებელი დანაშაულის დამოუკიდებელი სახეებით, როგორცაა კონსპირაცია და დანაშაულის ჩადენისკენ მოწოდება, ასევე *delictum sui generis* და მცდელობის განვრცობის ხარჯზე, ხოლო ქვეყნების ნაწილს, მათ შორის საქართველოს, დანაშაულის მომზადების გენერალურად დასჯადობის გზით. მეორე თავში დაწვრილებით არის გაანალიზებული გენერალური მომზადების დასჯადობის მოწინააღმდეგეთა არგუმენტები და ასეთივე მიდგომით არის განხილული, არგუმენტების უმეტესობის უსაფუძვლობა და მომზადების გენერალურად დასჯადობის უპირატესობები. კვლევამ აჩვენა, რომ სპეციალური დელიქტების შემოღება არ არის პანაცეა იმ „პრობლემების“ გადასაჭრელად, რაც მეცნიერების აზრით გენერალურ მომზადებას მიემართება, არამედ ხშირ შემთხვევაში პირიქით, მეტ პრობლემას ქმნის. იმ ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის ანალიზმა (ინგლისი, აშშ, გერმანია) აჩვენა, რომ ქვეყნების, რომლებიც დანაშაულის მომზადების და კიდევ უფრო ადრეული სტადიის კრიმინალიზებას სხვადასხვა ფორმით ახდენენ (კონსპირაცია, დანაშაულის ჩადენისკენ მოწოდება) ბრალდებულები დგანან ერთიდაიგივე ქმედებისთვის ორჯერ გასამართლების უშუალო საფრთხის წინაშე. იგივე წესი გამოიყენება *delictum sui generis* შემთხვევაშიც. მომზადების კანონის განსაკუთრებული ნაწილით დასჯა იძლევა მისი მცდელობის (სადაც მომზადების გენერალური დასჯადობა არ მოქმედებს) სტადიაზე დასჯის შესაძლებლობას, რაც კიდევ უფრო რეპრესიულს ხდის სისხლის სამართალს ვიდრე მომზადების გენერალური დასჯადობის დროს.

კვლევის მიზნებისთვის, ნაშრომში განხილულია სხვა იმ ქვეყნების მოდელები, რომლებიც მართალია არ სჯიან დანაშაულის მოსამზადებელ სტადიას, მაგრამ სიკეთის ადრეული ეტაპიდან დაცვის სხვა ალტერნატიული მექანიზმებს ფლობენ. ნაშრომში მოყვანილ ქვეყნებში, აშშ, საფრანგეთი, ინგლისი, გერმანია, ესპანეთი, დასჯადია დანაშაულის ჩადენის მიზნით პირთა უბრალო შეთანხმებაც კი, შემდგომი ქმედებების გარეშე, ასევე დანაშაულის ჩადენისკენ მოწოდებაც. ანგლო-ამერიკული სისხლის სამართლის მიხედვით დასჯადია ე.წ. ჯაჭვური უშედეგო მოწოდებაც და დახმარებაც. კვლევის თანახმად, დასახელებული ქმედებები ძალიან არის დამორებული სიკეთისთვის რეალური საფრთხის შექმნისგან და არ იმსახურებენ სისხლისსამართლებრივ რეპრესიას, მითუმეტეს იმ რეალობაში სადაც ისჯება არა სპეციალური წესით შერჩეული დანაშაულები არამედ ყველა დანაშაული, რაც ძალიან ზრიდს პასუხისმგებლობის საზღვრებს და ვერ ამართლებს სასჯელს.

კვლევა მხარს უჭერს დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის ობიექტურ ორიენტაციას, შესაბამისად მიმოხიულია შესაძლებლობისა და საფრთხის კატეგორიები. კვლევის თანახმად, განსხვავებით აბსტრაქტული საფრთხის შემქნელი დელიქტებისგან, სადაც ნორმის შემფარდებელი გათავისუფლებულია საფრთხის კონკრეტულ სიტუაციაში დადგენის მოვალეობისგან, მომზადების შემთხვევაში მისი იდენტიფიცირება აუცილებელია. სწორედ ასეთი ქმედებები უნდა შეფასდეს მომზადებად, ხოლო წინარე ქმედებები რომლებიც ვერანაირ საფრთხეს ვერ ქმნიან, ისინი განზრახვის გამომჟღავნებადაა შეფასებული.

ნაშრომში გაზიარებულია ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება, რომ ქმედების მომზადების დახასიათება დანაშაულის შემადგენლობის „მცდელობასთან სიახლოვით“ უნდა მოხდეს,

შესაბამისად, იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებული მაგალითები, რომლებიც დანაშაულის შემადგენლობის მომზადების საილუსტრაციოდ არის მოყვანილი შეუსაბამოა. იარაღის მარტოოდენ შექმნა ვინმეს მოკვლის განზრახვით ვერ აკმაყოფილებს „სიახლოვის ტესტს“ და, შესაბამისად, არ ქმნის მომზადებისთვის დამახასიათებელ საფრთხეს. სხვა საქმეა, როდესაც იარაღით ხელში მომარჯვებული პირი ელოდება წუთი-წუთზე პოტენციური დაზარალებულის გამოჩენას, რომ ესროლოს და მოკლას. ასეთ შემთხვევაში მომზადება აკმაყოფილებს კანონით მისთვის წაყენებულ მოთხოვნებს, ის შედეგის გამოწვევის პოტენციალის მქონე ქმედებაა, რომლებიც „ახლოს დგას მცდელობასთან“ და, შესაბამისად, ქმნის საფრთხეს დაცული სიკეთისთვის. ნაშრომში ყურადღებაა გამახვილებული მომზადების საკანონმდებლო დეფინიციაზე, რაც განვითარებული აზრის შესაბამისად არის ინტერპრეტირებული. საქართველოს მოქმედი სსკ-ის მე-18 მუხლით განსაზღვრულ დანაშაულის მომზადების დეფინიციაში „პირობათა“ ერთობლიობაზეა ხაზგასმა, რითაც, კვლევის თანახმად, კანონმდებელმა, მომზადებად შეფასებისთვის სიკეთის დაზიანების პოტენციალის მქონე ქმედებათა დადგენის აუცილებლობა განსაზღვრა.

კვლევის მიზნებისთვის, წინამდებარე თავში მიმოხილულია საქართველოს სასამართლო პრაქტიკა დანაშაულის მომზადების კვალიფიკაციის კუთხით. კვლევა ეთმობა იმის გარკვევას თუ პრაქტიკულად, როგორ ხდება დანაშაულის მომზადების გაგება, როგორც ნებისმიერი მოსამზადებელი ქმედებები თუ იმ კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობის მცდელობასთან ახლოს მდგომი პირობები, რისი ჩადენისკენაც არის მიმართული. დანაშაულის მომზადების პრაქტიკის ანალიზი მნიშვნელოვანია თუნდაც იმის გასააზრებლად თუ რამდენად საჭიროა მომზადების დეფინიციის სრულყოფა და მასში დამატებით სიახლოვის აღმნიშვნელი ტერმინების გამოყენება. ამ მიზნით მოყვანილია სასამართლოს ის საქმეები, სადაც პირთა ქმედება დანაშაულის მომზადებად იქნა შეფასებული. საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაში ყაჩაღობის მომზადებად ფასდება პირის ქმედება, რომელიც შეიარაღებული დაადგება თავდასხმის ობიექტისკენ მიმავალ გზას; ნარკოტიკული საშუალების შექმნა-გასაღებასთან მიმართებით მომზადებად ფასდება ნარკოტიკული საშუალების ადრესატამდე მიტანის ეტაპი; ყალბი კუპონების გასაღებასთან მიმართებით თანხის ადრესატისთვის გაგზავნის ეტაპი; ცეცხლსასროლი იარაღის უკანონოდ გადატანასთან მიმართებით (საბაჟო წესების დარღვევა) ნივთის შუამავლისთვის გადაცემის ეტაპი; მკვლელობის შემადგენლობასთან მიმართებით მომზადებად შეფასებულა უშედეგო წაქეზებაც; ასევე მსხვერპლის შესახებ ინფორმაციის მოძიება და თვალთვალი; საზღვარგარეთ მყოფი მავანის მოკვლის განზრახვით თბილისის აეროპორტში მისვლის ეტაპი; სხვისი ბინის/სადგომის დაყაჩაღების მომზადებად სახლში შესვლის ან სახლთან მისვლის ეტაპი, სადგომის შესასვლელთან მობილიზება ასევე ქურდობის მომზადებად იქნა შეფასებული. ყაჩაღობის მომზადებად შეფასებულა პირთა ჯგუფის ქმედება რომლებიც ობიექტზე თავდასხმას 5 დღეში გეგმავდნენ. აღსანიშნავია, რომ ჩეხეთის სასამართლო პრაქტიკაში კიდევ მეტია ასეთი ადრეული ეტაპების მომზადებად შეფასების საქმეები, რასაც თავად ჩეხეთის სსკ-ის მე-20 მუხლის შინაარსი განაპირობებს, რომლის მიხედვითაც, იარაღის შექმნა ან პირთა შეთანხმება დანაშაულის ჩასადენად უკვე მომზადებაა. ჩამოთვლილი საქმეებიდან სადაც გამოძიების უმეტესობა ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობას ემყარებოდა (მოსმენები და ე.წ ჩანერგილი აგენტი) და ქმედების აღკვეთა გაცილებით ადრეულ სტადიაზე შეეძლო პოლიციას ვიდრე გააკეთა, იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ დაშვებულ და აკრძალულ ქმედებას შორის ზღვარის გადალახვისთვის იცდიდნენ და რომ მომზადება ვიწროდ განიშრებოდა პრაქტიკაში, თუმცა კვლევისას გამოვლინდა ისეთი საქმეებიც (გაცილებით ცოტაა ასეთი საქმე) სადაც ქმედება ძალიან იყო დაშორებული დანაშაულის დასრულებისგან და მიუხედავად ამისა მომზადებად შეფასებულა.

ultimo ratio პრინციპი, რაც სისხლის სამართლის ბუნების განმსაზღვრელია, ეხება არა მხოლოდ ახალი დანაშაულის შემადგენლობათა შექმნის შეზღუდვას, არამედ არსებული აკრძალვების გაფართოებასაც. ამრიგად, სასამართლო პრაქტიკის ანალიზზე დაყრდნობით ცალსახად მხოლოდ იმის თქმა შეიძლება, რომ ქმედების მომზადებად კვალიფიკაციის დროს სასამართლო არ მსჯელობს შექმნილ საფრთხეზე, ქმედების სიახლოვეზე და სხვა მსგავს ფაქტორზე, თუმცა საქმეების უმეტესობიდან ასეთი ტენდენცია იკითხება. შეიძლება ითქვას, რომ მომზადების დეფინიციაში ქმედების რელევანტურობის განმსაზღვრელი ელემენტების შემოტანა მნიშვნელოვანია, ეს სასამართლოს აიძულებდა მეტად გაემახვილებინა ყურადღება ქმედების მნიშვნელობაზე, რაც, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობდა ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრებას.

დანაშაულის მომზადების სწორი გაგებისთვის და მისი წინარე ქმედებებისგან გასამიჯად კვლევაში გაანალიზებულია უშედეგო წაქეზების ინსტიტუტი. კვლევა არ იზიარებს უშედეგო წაქეზების დანაშაულის მომზადების ქვეშ მოაზრებას და დასჯადობას, რადგან ის განზრახვის გამომჟღავნებადაა შეფასებული. გადა ამისა კვლევამ აჩვენა მისი წინააღმდეგობა დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის ალების ინსტიტუტთან და ამ კუთხით

მისი დისკარმონია ლიბერალურ სისხლის სამართალთან. ნაშრომში არ არის მხარდაჭერილი უშედეგო დახმარების დასჯადობა, თუმცა რამდენიმე სხვა ავტორისგან განსხვავებით, ის არ გაორიცხავს დანაშაულის მომზადებაში თანამონაწილეობას, რა დროსაც არ გამოორიცხავს წარუმატებელი დახმარებისთვის პირის დასჯას, რასაც განასხვავებს სხვა არადასჯადი შემთხვევებისგან.

საქართველოს სასამართლო პრაქტიკაზე დაკვირვებით, კვლევა რეკომენდაციას უწევს მკვლელობის შემადგენლობასთან მიმართებით ანგლო-ამერიკული ინსტიტუტის მსგავს, უშედეგო წაქეზების, როგორც დამოუკიდებელი დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობას.

კვლევაში რეკომენდებულია მომზადების შეზღუდულად განმარტება, რაც აუცილებელია მისი უფრო წინარე ქმედებებისგან გასამიჯნად და ასევე კანონიერების, ქმედების პრინციპთან და locus poenitentiae შესაბამისობისთვის. კვლევაში შემუშავებულია დანაშაულის მომზადების ახლებური ცნება. „*დანაშაულის მომზადებად ითვლება დანაშაულის ჩადენისათვის რეალური პირობების განზრახ შექმნა.*” სადაც მეტი აქცენტია ობიექტურ კატეგორიაზე, როგორცაა შესაძლებლობა.

შედარებით-სამართლებრივი კვლევის საფუძველზე, კვლევაში გამოთქმულია ახალი აზრი მომზადების დასჯადობის ფარგლებთან დაკავშირებით. ნაშრომის თანახმად, მომზადება უნდა ისჯებოდეს არა ზოგადი კატეგორიების მიხედვით არამედ სპეციალურად შერჩევის გზით, სადაც განმსაზღვრელი იქნება კრიმინალ-პოლიტიკური მიზნები. ასეთი მიდგომა ავიწროვებს დანაშაულთა რიცხვს რომლებიც მომზადების სტადიაზე ისჯებიან და სასჯელსაც გამართლებულს ხდის.

ნაშრომში ასევე ნაჩვენებია მომზადების გენერალურად დასჯადობის უპირატესობა სხვადასხვა მიმართულებით, რაც აუცილებელია მისი სხვა სისხლისსამართლებრივ ინსტიტუტებთან ჰარმონიული თანაარსებობისთვის. სწორედ ამ კუთხით განხილულია შუალობითი ამსრულებლობით დანაშაულის ჩადენის მომზადებისა და მცდელობის საკითხები, ასევე actio და omissio libera in causa-თან დაკავშირებული პრობლემები.

გარდა ზემოთ აღნიშნულისა, მომზადების გენერალურად დასჯას სხვა პრაქტიკული მნიშვნელობაც აქვს: დანაშაულის მომზადების დასჯადობა მოხსნის შუალობითი ამსრულებლობის დროს „ცოცხალი იარაღის“ დანაშაულის ჩასადენად გადადგმული პირველი ნაბიჯების გამო შუალობითი ამსრულებლის ქმედების ხელოვნურად დანაშაულის მცდელობად შეფასების საჭიროებას. ჯერ კიდევ აბსტრაქტული საფრთხისთვის ძალიან კონკრეტულ და უშუალო საფრთხედ შეფასების ინტერპრეტაციები სწორედ დანაშაულის მომზადების დაუსჯელობით უნდა აიხსნას. მაგალითად, ა.ს.-ს ქმედება, რომელმაც ბ. და გ. ცოცხალ იარაღად გამოიყენა მკვლელობის ჩასადენად. მიუხედავად იმისა, რომ მათი ქმედება მომზადების ეტაპზე იქნა შეწყვეტილი (დანაშაულის ჩადენის ადგილისკენ მიმავალ გზაზე) და, შესაბამისად, ვერ ქმნიდნენ დაცული სიკეთისთვის მცდელობისთვის დამახასიათებელ უშუალო საფრთხეს, ა.ს.-ს ქმედება მკვლელობის მცდელობად შეფასდა გერმანული სისხლის სამართლის დოგმატიკის მიხედვით. ო. გამყრელიძის მართებული აზრის თანახმად, შუალობით ამსრულებლობასაც, თანამონაწილეობის მსგავსად, აქცესორული ხასიათი აქვს, ე.ი. შუალობითი ამსრულებლის ქმედების შეფასება ე.წ. „ცოცხალი იარაღის“ ქმედებაზე უნდა იყოს დამოკიდებული .

დანაშაულის მომზადების გენერალურად დასჯის უპირატესობა სისხლის სამართალში ასევე actio და omissio libera in causa -ს როლით შეიძლება აიხსნას . აღნიშნული ინსტიტუტის მეცნიერულმა ანალიზმა აჩვენა, რომ იმ ქვეყნებში, სადაც მომზადება არ ისჯება გენერალურად, მოსამზადებელი ქმედების ხელოვნურად მცდელობად შეფასება უწევთ დასახელებული ინსტიტუტის ძირითად პრინციპებთან (ბრალეული პასუხისმგებლობის პრინციპი, კანონიერების პრინციპი) წინააღმდეგობის დასაძლევად. მეცნიერთა დიდი ნაწილი სასმელის მიღების ეტაპს (რომ საჭირო დროს ვერ შეძლოს მოვალეობის შესრულება) უკვე დანაშაულის მცდელობად აფასებს, რათა სამართლებრივად ახსნან იმ ადამიანის ქმედების დასჯადობა, რომელიც ქმედების შემადგენლობის უშუალოდ ჩადენის დროს არ არის „ბრალუნარიანი“. ქართველ მეცნიერთა ნაწილიც მსგავს მაგალითებში პირის ქმედებას მცდელობად აფასებს, მიუხედავად იმისა, რომ ქართული კანონმდებლობის პირობებში პირის ქმედების მომზადებად შეფასება არის შესაძლებელი. ამ მიმართულებით კვლევაში გაზიარებულია მეცნიერების იმ ჯგუფის პოზიცია, რომლებიც პირის მხრიდან სიმთვრალის მდგომარეობაში თავის მოყვანას მომზადებად აფასებენ დაცული სამართლებრივი სიკეთისთვის ამ ეტაპზე უშუალო საფრთხის არ არსებობის გამო.

ამდენად, ზემოთ აღნიშნულის გათვალისწინებით, კვლევა მხარს უჭერს მომზადების გენერალურ დასჯადობას.

თავი III. დანაშაულის მცდელობა ქართული მოდელის მიხედვით

მესამე თავში, რომელიც 4 ქვეთავისგან შედგება, განხილულია დაუმთავრებელი დანაშაულის მეორე სახის, მცდელობის ბუნება. ნაშრომში გაანალიზებულია დანაშაულის მცდელობის დასჯადობის საფუძველი. შედარებული და შეპირისპირებულია ქვეყნების ჯგუფი (აშშ,საფრანგეთი, ინგლისი, გერმანია) რომლებიც დანაშაულის მცდელობის დასჯადობას სუბიექტურ თეორიას ამყარებენ, იმ ქვეყნების ჯგუფთან(საქართველო, ჩეხეთი, უნგრეთი), რომლებიც ობიექტურ თეორიას ირჩევენ. ამ თვალსაზრისით კვლევაში დეტალურადაა გაანალიზებული საზღვარგარეთის ქვეყნების მიდგომები. კვლევაში განხილულია თითოეული ჯგუფის ქვეყნების არჩევანი და მისი უპირატესობა-ნაკლოვანებები. კვლევაში მხარდაჭერილია იმ ჯგუფის ქვეყნების მიდგომა, რომლებიც მცდელობის დასჯადობას ობიექტურ კრიტერიუმებს ამყარებენ. კვლევის თანახმად, დანაშაულის ჩადენის სტადიის მცდელობად შეფასებისას, ობიექტური კრიტერიუმების გამოყენების ტენდენციას მისდევს ქართული სისხლის სამართალიც, თუმცა საჭიროების შემთხვევაში ის ობიექტური საზომების ინტერპრეტაციას მიმართავს მასში მეტი სუბიექტივიზმის შემოტანის გზით. კვლევამ გაიზიარა იმ ქართველ მეცნიერთა მიდგომები, რომლებიც მცდელობის განსასაზღვრად და მომზადებისგან გასამიჯნად სიახლოვის და სიკეთის საფრთხეში მოქცევის კრიტერიუმები შემოაქვთ, თუმცა კვლევამ აჩვენა, რომ იმისდა მიხედვით მეცნიერი უპირატესად ობიექტური თუ სუბიექტური თეორიის მიმდევარია, დასახელებულ კრიტერიუმებსაც შესაბამისად განმარტავს. მისაღებია, ობიექტური კრიტერიუმების ობიექტური საზომით შეფასება და არა სუბიექტის წარმოდგენის გადმოსახედით.

წინამდებარე თავში, დანაშაულის მცდელობის ქართული მოდელის სრული გააზრებისთვის მიმოხილულია დანაშაულის მცდელობის ქართული საქმეები. იმის გარკვევა თუ რამდენად სწორად ესმით სასამართლო პრაქტიკაში მცდელობის ქართული დეფინიცია, თუ მიმართავენ განვრცობით განმარტებას და როდის, და კონკრეტულად რა კრიტერიუმებს იყენებს სასამართლო ქმედების მცდელობად კვალიფიკაციის დროს. კვლევის თანახმად, თავისუფლების უკანონო აღკვეთის მცდელობად ფასდება ქმედება, რომელიც მსხვერპლისთვის ხელის დაკლება, მისთვის თავისუფლების აღკვეთის მიზნით; მკვლელობის მცდელობად ფასდება, მოკვლის მიზნით ცეცხლსასროლი იარაღის დამიზნება ანდა გასროლა ასევე ცივი იარაღი დაჭრის შემთხვევები, რაც საფრთხის და შესაძლებლობის გათვალისწინებით კვლევაში დადებითადაა შეფასებული. ნაშრომში კრიტიკულად იქნა განხილული არაერთი საქმე, მათ შორის, თაღლითობის საქმეზე. პირთა ქმედება მცდელობად შეფასდა იმ ეტაპზე სანამ უშუალოდ დაიწყებდნენ სხვისი საკუთრების დაუფლებას; კვლევაში ასევე გაკრიტიკებულია საქართველოს საერთო სასამართლოს კვალიფიკაცია ქურდობის შემადგენლობასთან მიმართებით. პირთა ქმედება მცდელობად იქნა შეფასებული იმ პირობებში სადაც ისინი ეუფლებოდნენ ლითონის განსაკუთრებით დიდი მოცულობის კონსტრუქციებს. ამ საქმესთან მიმართებით, ავტორმა არ იკმარა სხვის საცავში შეღწევა, სწორედ საგნის განსაკუთრებით დიდი მოცულობიდან გამომდინარე, რომელიც დახერხვას და ნაწილ-ნაწილ გამოტანას საჭიროებდა; კვლევით გამოავლინა ისეთი საქმეები სადაც ქმედება მცდელობად შეფასდა ნაცვლად მომზადებისა, რადგან მომზადებად შეფასება მის დაუსჯელობას გამოიწვევდა დანაშაულის კატეგორიის გამო. ასეთი საქმეა: პატიმრის ციხიდან გაქცევის საქმე, სადაც, ქმედება, მიუხედავად გაქცევისგან დიდი დისტანციისა, მცდელობად შეფასდა. დასახელებული საქმის ფაბულა ასეთია: მსჯავრდებული ზ.უ. სასჯელს იხდიდა მკაცრი რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, სადაც მართო ცხოვრობდა. საპატიმროდან გაქცევის მიზნით მან სასჯელაღსრულების დაწესებულების ტერიტორიაზე მოიძია რკინის ტარიანი აქანდაზი, 40 სმ სიგრძის წაწვეტებული რკინის ნაჭერი, თოკი, მოკლეთარიანი თოხი და თავისი ოთახის საწოლის ქვეშ დაიწყო მიწისქვეშა გვირაბის გათხრა საწარმოო ზონის მიმართულებით. ზ. უ. -მა მოახერხა 1,5 მ სიმაღლისა და 4 მ სიგრძის გვირაბის გათხრა. 2001 წლის 12 მაისს დაწყებული ქმედება იმავე წლის 3 ოქტომბერს აღმოაჩინეს დაწესებულების თანამშრომლებმა. მას კიდევ დარჩენილი ჰქონდა 8 მეტრი სიგრძის გვირაბის გათხრა, საწარმოო ზონის გადალახვა, ხოლო შემდეგ 200 მეტრი მანძილის გავლა. დასახელებულ საქმეში, საქართველოს უზენაესი სასამართლო კვალიფიკაციის დასაბუთებისთვის იყენებს ობიექტურ კრიტერიუმებს, როგორცაა, ქმედების მოსალოდნელ შედეგთან დროსა და სივრცეში სიახლოვის კრიტერიუმი. ნაშრომის თანახმად, სუფს დასახელებულ კრიტერიუმების შეფასებას სუბიექტური გადმოსახედით აფასებს, რაც გაკრიტიკებულია. მიუხედავად იმისა, რომ კვლევამ არ გაიზიარა სუფს შეფასება, გადაწყვეტილების დიდ მნიშვნელობას უსვამს ხაზს, რადგან იძლევა მცდელობის შეფასების კრიტერიუმის იდენტიფიცირების საშუალებას. თეზისის თანახმად, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატა მომზადებისა და მცდელობის გამოიჯვინისთვის იყენებს შედეგთან სიახლოვის თეორიას, რაც ხაზს უსვამს მცდელობის ობიექტურ ორიენტაციას. კვლევაში მოყვანილია

სხვა საქმეც, ისევე დანაშაულის კატეგორიის გათვალისწინებით, ქმედება, რომელიც არ გასცდენია მოსამზადებელ სტადიას მცდელობად შეაფასა. საქმე შეეხებოდა მაიონებელი ნივთიერების გასაღებას(სსკ 230-ე მუხლი), რაც მხარეთა (გამყიდველი და შუამავალი) მოლაპარაკების ეტაპზე იქნა აღკვეთილი. საქმის ფაბულა ასეთია: ქ. ო-მა უკანონოდ შეიძინა მაიონებელი გამოსხივების წყაროები, რომელიც უკანონოდ გადაზიდა ქალაქ ბათუმში და ინახავდა ერთ-ერთ სასტუმროში. მას განზრახული ჰქონდა რა აღნიშნული ნივთიერებისა და სხეულების უკანონო ვაჭრობა, 2006 წლის 17 ივლისს დაუკავშირდა თავის ნაცნობს, ქალაქ ბათუმში მცხოვრებ ა. ვ-ას, რომელსაც სთხოვა აღნიშნულის რეალიზაციაში დახმარება. იმავე დღეს ამ უკანასკნელმა განცხადებით მიმართა შინაგან საქმეთა სამინისტროს, რის შემდეგაც ქ. ო-ლი დაკავებულ იქნა. ქ. ო-ს ქმედება რადიოაქტიური ნივთიერებით ვაჭრობის ნაწილში დაკვალიფიცირდა მცდელობად (19, 230-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). განხილულ გადაწყვეტილებასთან მიმართებით გამოთქმულ ვარაუდს კიდევ უფრო ამძაფრებს ის ფაქტი, რომ სსკ-ის 230-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის მსგავსი კონსტრუქციის საკანონმდებლო შემადგენლობის მსგავს საქმეზე სასამართლომ მომზადებად შეაფასა პირის ქმედება. კერძოდ, ნარკოტიკული საშუალების შემენის მომზადებად შეფასდა იმ პირის ქმედება, რომელთა უშუალო დავალებითაც მოჰქონდათ ნარკოტიკი. თუმცა ქმედება ნარკოტიკის ადრესატამდე (პოტენციურ მყიდველამდე) მიღწევამდე, გზაშივე იქნა აღკვეთილი პოლიციის მხრიდან. ამდენად, თუკი ამ უკანასკნელ საქმეში სასამართლომ ნარკოტიკული საშუალების მყიდველამდე მიტანის გზა მომზადებად მიიჩნია, გაუგებარია, ზემოთ დასახელებულ საქმეში, სადაც გაყიდვა კიდევ უფრო მეტად იყო დაშორებული ადრესატისგან, რატომ შეაფასა უფრო გვიანდელ სტადიად (მცდელობა). კვლევაში გამოთქმული ვარაუდის მიხედვით, ამ გაუგებრობის მიზეზი შესაძლოა სწორედ პირის დაუსჯელად დატოვების საფრთხე ყოფილიყო.

საქართველოს საერთო სასამართლოების სისხლის სამართლის პრაქტიკის ანალიზით გაირკვა, რომ სასამართლო მომზადებისა და მცდელობის ურთიერთგამიჯვნისთვის და მცდელობის დახასიათებისთვის ძირითადად იყენებს ობიექტურ კრიტერიუმებს. მისთვის ქმედების მცდელობად შეფასებისას განმსაზღვრელია შესაძლებლობისა და საფრთხის კატეგორია, რომელთა ნაკლები ხარისხით არსებობა მცდელობად შეფასებაზე უარის თქმის საფუძველია. სასამართლო მომზადებასა და მცდელობას შორის ზღვარის გასაჯვლებად იყენებს შედეგთან სიახლოვის ტესტს, რომელიც ისევე და ისევე ობიექტური ორიენტაციის არსებობაზე მიუთითებს. სასამართლო პრაქტიკის ანალიზმა ასევე აჩვენა, რომ შედეგთან სიახლოვის განვრცობას და, შესაბამისად, დანაშაულის მცდელობის ფართო ინტერპრეტაციას სასამართლო მხოლოდ მაშინ მიმართავს, როდესაც იმ კონკრეტული დანაშაულის მომზადების სტადია არ არის კრიმინალიზებული, რომლის დასჯა კრიმინალურ-პოლიტიკური მიზნებისთვის მნიშვნელოვანია. სასამართლო გადაწყვეტილებათა ანალიზმა ისიც გამოავლინა, რომ სასამართლო უფრო კლიშეს სახით იყენებს სხვადასხვა ობიექტურ კრიტერიუმს, რადგან არ ახდენს მათ მისადაგებას ინდივიდუალურ გარემოებებთან, რომელიც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სწორ კვალიფიკაციამდე მიიყვანდა.

კვლევის თანახმად, ყველა ქვეყანა მცდელობის ცნებას დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობისთვის არჩეული თეორიის შესაბამისად აყალიბებს და ძირითადი განსხვავება სხვადასხვა ქვეყნის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ მცდელობის ცნებებს შორის სწორედ არჩეულ ორიენტაციაშია. მაგალითად: საქართველოს სსკ-ის მიხედვით, დანაშაულის მცდელობა დანაშაულის ჩადენისკენ უშუალოდ მიმართული განზრახვი ქმედებაა; უნგრეთის სსკ-ის მიხედვით, „პირი, რომელიც დაიწყებს განზრახვი დანაშაულის ჩადენას, დაისჯება მცდელობისთვის“; ჩეხეთის რესპუბლიკის სსკ-ის მიხედვით, „მცდელობას წარმოადგენს ქმედება, რომელიც ჩადენილია დანაშაულის ჩადენის განზრახვით და მიმართულია დანაშაულის დასრულებისკენ“; დანიის სსკ-ის მიხედვით, ქმედება, რომელიც მიმართულია დანაშაულის დაწყებისკენ ან დასრულებისკენ, უნდა დაისაჯოს როგორც მცდელობა, თუ დანაშაული დასრულებული არ არის“; გერმანიის სისხლის სამართლის მიხედვით, „დანაშაულის მცდელობას ახორციელებს ის ადამიანი, რომელიც, ქმედებაზე საკუთარი წარმოდგენის მიხედვით, უშუალოდ დაიწყებს ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას“; აშშ-ს MPC -ის მიხედვით, „დანაშაულის მცდელობა წარმოადგენს არსებით ნაბიჯს დანაშაულის განსახორციელებლად“; ალაბამას შტატის სსკ-ის მიხედვით, „ პირი დაისჯება დანაშაულის მცდელობისთვის, თუ ის კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის განზრახვით ჩაიდენს რაიმე აშკარა ქმედებას“ ; აიდაჰოს შტატის სსკ-ის მიხედვით, „ ის, ვინც ცდილობს რომელიმე დანაშაულის ჩადენას, მაგრამ ვერ შეძლებს, ან მას ხელს შეუშლიან, ან შეიპყრობენ, დაისჯება დანაშაულის მცდელობისთვის ...“ ; მასაჩუსეტსის კანონმდებლობის მიხედვით, „ის, ვინც დანაშაულის ჩადენას შეეცდება რაიმე ქმედებით, [...] დაისჯება დანაშაულის მცდელობისთვის“ ; საფრანგეთის სისხლის სამართლის მიხედვით, „დანაშაულის მცდელობა არის ქმედების შემადგენლობის აღსრულების დასაწყისი“; ინგლისის სისხლის სამართლის მიხედვით, „ის, ვინც დანაშაულის ჩადენის განზრახვით ჩაიდენს ქმედებას, რომელიც

უფრო მეტია დანაშაულის ჩასადენად, ვიდრე უბრალო მომზადება, პასუხს აგებს დანაშაულის მცდელობისთვის”; და კიდევ მრავალი სხვა ქვეყნის საკანონმდებლო დეფინიციის მოყვანა შესაძლებელი, რომელიც კანონშივე ავლენს თავის სუბიექტურ ან ობიექტურ ორიენტაციას, თუმცა ხშირად, მიუხედავად ობიექტური თეორიით სტრუქტურირებული მცდელობის ცნებისა, ქმედების დანაშაულის მცდელობად კვალიფიკაცია მაინც სუბიექტური ტენდენციებით ხდება და - პირიქით. მაგალითად: საფრანგეთის სისხლის სამართლის მიხედვით, მართალია, კანონმდებელს მცდელობის actus reus აუცილებელ ელემენტად შემოაქვს ქმედების შემადგენლობის აღსრულების დასაწყისი, მაგრამ სასამართლო პრაქტიკამ აჩვენა მცდელობის განვრცობითი განმარტების ტენდენციები . ამ მხრივ საინტერესოა აშშ-სა და ინგლისის სასამართლო პრაქტიკაც, სადაც წლების განმავლობაში იცვლებოდა მცდელობის ფარგლების ინტერპრეტაცია იმისდა მიხედვით, რომელ გზას ირჩევდა სასამართლო - ობიექტურს თუ სუბიექტურს. ამის შესაბამისად ერთმანეთს ენაცვლებოდა მომზადებისა და მცდელობის გამიჯვნისთვის შემუშავებული ტესტები, როგორცაა: არაორაზროვნების ტესტი, სიახლოვის და საშიში სიახლოვის ტესტი, არსებითი ნაბიჯის ტესტი, უარის თქმის ალბათობის ტესტი, პირველი აქტის, ბოლო აქტის ტესტი და სხვა .მომზადებისა და მცდელობის ურთიერთგასამიჯნად აზრი მრავლად გამოითქვა აკადემიურ ტექსტებშიც. ერთ-ერთი მოსაზრების თანახმად, რაც უფრო დიდია მოსალოდნელი ზიანი, მით უფრო მცირდება ზღვარი მომზადებასა და მცდელობას შორის . ჯ. ჰოლმსი კი ამ ზღვარს საფრთხის სიახლოვის, მოსალოდნელი ზიანის სერიოზულობისა და მისი აღქმის ხარისხით განსაზღვრავდა; Keedy-ის საქმეში სასამართლომ მცდელობა ასე დაახასიათა: „საწყისი ხაზი გადალახული უნდა იყოს, ხოლო ფინალურ ზღვრამდე ჯერ მიღწეული არ უნდა იყოს. კიდევ მრავალი შეფასების ციტირებაა შესაძლებელი, მაგრამ ყველა მათგანს ერთი და იგივე ნაკლოვანება აქვს - პრაქტიკულად უჭირს ზუსტად გაავლოს ზღვარ, თუ სად იწყება „საწყისი ზღვარი”, როდის სრულდება ის, ან როდის არის საფრთხე კონკრეტული და საშიში.წინამდებარე თავში, კვლევის მიზნებისთვის განხილულია ანგლო-ამერიული სისხლის სამართლის დოგმატიკაში დამკვიდრებული ტესტები, რაც სასამართლოს ეხმარებოდა დანაშაულის მცდელობის გაგებაში და მომზადებისგან გამიჯვნაში. კვლევაში დეტალურადაა განხილული, პირველი ქმედების, ბოლო ქმედების, სიახლოვის, საშიში სიახლოვის, არაორაზროვნების, არსებითი ნაბიჯის, უფრო მეტი ვიდრე მომზადების და სხვა ტესტებიდა განსაზღვრებები.

პირველი ქმედების (first act test) ტესტის თანახმად, პირველი ქმედება მიმართული დანაშაულის ჩასადენად უკვე მცდელობას წარმოადგენს. შესაბამისად, ყაჩაღობის მიზნით ცეცხლსასროლი იარაღის მართვით შექმენა უკვე ყაჩაღობის მცდელობაა.

ბოლო ქმედების (Last act) ტესტის თანახმად, მცდელობად შეფასებისთვის აუცილებელია, რომ პირმა ბოლო აქტიც ჩაიდინოს დანაშაულის აღსასრულებლად. განსხვავებით პირველი აქტის ტესტისგან, ბოლო აქტის ტესტი ძალიან ავიწროებს მცდელობის ფარგლებს და, შეიძლება ითქვას, რომ ის მხოლოდ დამთავრებულ მცდელობას იცნობს. თუმცა შესაძლებელია ბოლო აქტის ტესტის უფრო ფართო ინტერპრეტაციაც, მითუმეტეს, რომ მასში პრაქტიკულად გულისხმობდნენ ქმედების სუბიექტზე დამოკიდებულ ბოლო ქმედებას და არა იმ ქმედებას, რომელიც დაზარალებულზე ან მესამე პირის ქმედებაზეა დამოკიდებული. თეორიასა თუ პრაქტიკაში, იმის გასაგებად თუ რა იგულისხმა სასამართლომ მცდელობის განმსაზღვრელ სიტყვებში - ქმედება მყისიერად უნდა იწვევდეს შედეგის დადგომას, ხშირად იყენებენ რუბიკონის ტესტს, „პირმა გადალახა რუბიკონი და დაწვა ნავი”. ე.წ. მკაცრი ბოლო აქტის ტესტის თანახმად, მცდელობად უნდა შეფასდეს პირის მიერ სასიკვდილო დოზის საწამლავის საჭმელში შერევა, თუკი ის შემთხვევის ადგილიდან წავა. ერთი, რომ მან ყველაფერი გააკეთა, რაც მასზე იყო დამოკიდებული, რადგან საჭმლის გამოღება და მირთმევა უკვე დაზარალებულის გასაკეთებელია და მეორე, მან ამით გადალახა რუბიკონი, ხოლო სახლიდან წასვლით და დანაშაულზე ხელის აღების შესაძლებლობის შემცირებით, დაწვა ნავი. ყოველივე ერთობლიობაში კი, საკმარის საფუძველს ქმნის ქმედების მცდელობად შეფასებისთვის. ქმედების სუბიექტი თუნდაც ადგილზე დარჩენილიყო, მისი ქმედება მაინც მცდელობად უნდა შეფასდეს სხვა უფრო ფართო ინტერპრეტაციით, რადგან „მან ყველაფერი გააკეთა, რაც მასზე იყო დამოკიდებული”. უკიდურესად მკაცრი თეორიითაც, მცდელობის შეფასება დამოკიდებული გახდა სუბიექტის საზომზე და არა ობიექტურად შესასრულებელ ქმედებებზე. თუმცა ბოლო აქტის თეორიის განვრცობითი გამოყენება უფრო დისტანციურ დელიქტებთან მიმართებით ხდებოდა და არა ზოგადად. საბოლოოდ კი, ის უარყოფილ იქნა.

არაორაზროვნების (Unequivocal test) ტესტის მიხედვით, ქმედება მცდელობად უნდა შეფასდეს, თუკი ჩვეულებრივი გამველი, რომელმაც დაინახა ამსრულებლის ქმედება, ირწმუნებს, რომ ის კონკრეტული დანაშაულის ჩადენას აპირებს. ადგილობრივი სასამართლოების პრაქტიკაზე დაკვირვებით არაერთმა კვლევამ გამოავლინა დასახელებული ტესტის ბუნდოვანება და არათანინმდევრულობა. მისი უკიდურესი

სუბიექტივიზმი განაპირობებდა არაერთგვაროვან და მეტად მოქნილ პრაქტიკას, რაც გახდა მისი უარყოფის საფუძველი აშშ-ს არაერთ შტატში თუმცა რამდენიმე შტატში ის კვლავ განაგრძობს მოქმედებას.

ფიზიკური სიახლოვის (Proximity Acts) ტესტის მიხედვით, ქმედება მცდელობად უნდა შეფასდეს, თუკი ის დროისა და სივრცის თვალსაზრისით ახლოს არის დანაშაულის დამთავრებასთან. პრაქტიკაში სირთულეს ქმნიდა სწორედ „სიახლოვის“ ელემენტი. კითხვაზე, თუ რამდენად ახლოს უნდა იყოს ქმედება დანაშაულის შემადგენლობის დასრულებასთან, რომ „ახლოს“ ჩაითვალოს, ანგლო-ამერიკულ დოქტრინასა და სასამართლო პრაქტიკაში არაერთგვაროვნად პასუხობდნენ, რაც დროთა განმავლობაში განაპირობებდა სიახლოვის ტესტის ახალ ინტერპრეტაციებს, რამაც საბოლოოდ დააკარგინა მას თავდაპირველი, ობიექტური თეორიით ჩამოყალიბებული სახე. დოქტრინაში გამოთქმული სწორი მოსაზრების თანახმად, „სიახლოვე“ გაგებულ უნდა იქნეს ყოველი კონკრეტული გარემოების შესაბამისად. ყველაზე გახმაურებული საქმეები სადაც სასამართლომ დასახლებული ტესტით იხელმძღვანელა და რითაც კრიტიკოსები ცდილობენ სიახლოვის გამოუსადეგარობის წარმოჩენას, არის *Commonwealth v. Peaslee* და *People v. Rizzo* -ს საქმეები. *Rizzo*-ს საქმეში, პირთა ჯგუფი ნიუ იორკის ქუჩებში მანქანით დაემბდა კლერკს, რომელსაც მათი გათვლით თან უნდა ჰქონოდა თანამშრომლებისთვის დასარიგებელი ხელფასი. თუმცა, იქამდე სანამ კლერკს მოძებნიდნენ და თავს დაესხმოდნენ, მათი ქმედება აღკვეთილ იქნა ადგილობრივი პოლიციის მიერ. ნიუ იორკის სააპელაციო სასამართლომ, პირველი ინსტანციისგან განსხვავებით, გამამართლებელი განაჩენი გამოიტანა. სასამართლომ იხელმძღვანელა რა სიახლოვის ტესტით, პირთა ჯგუფის ქმედება არ შეაფასა მცდელობად, რადგან მისი განმარტებით, დაზარალებულის ძეხვის ეტაპი ჯერ კიდევ არ ქმნიდა ისეთ სიახლოვეს, რაც მცდელობის *actus reus* -ს დააკმაყოფილებდა. სასამართლოს ეს გადაწყვეტილება არა ერთმა მეცნიერმა გააკრიტიკა, რომლებიც მცდელობის განსასაზღვრად უფრო მეტად სუბიექტური თეორიით ხელმძღვანელობენ და მართებულად არ მიაჩნდად მსგავსი საშიშროების ქმედებისთვის პირთა დაუსჯელობა. საბოლოოდ სიახლოვის ტესტიც გაუქმდა.

საშიში სიახლოვის (Dangerous Proximity) ტესტის თანახმად, ქმედების მცდელობად შეფასებისთვის მნიშვნელოვანია არა ობიექტურად არსებული საფრთხე, არამედ ვინმეს წარმოდგენით საშიშად შეფასებული ქმედება. აღნიშნული მიდგომით, ქმედებასა და მოსალოდნელ შედეგს შორის სიახლოვის საზომი დაზარალებულის მხრიდან აღქმული შიშები და მოლოდინებია. სწორედ ამ კრიტერიუმით იხელმძღვანელა ალაბამას სასამართლო საქმეში *Mcquinter v. State*, რითაც აფრო-ამერიკელი მამაკაცის ქმედება გაუპატიურების მცდელობად იქნა შეფასებული, იქ სადაც, პირი 10 იარდით იყო დაშორებული ქალისგან. სასამართლომ იხელმძღვანელა არა შედეგთან დროსა და სივრცეში სიახლოვის ობიექტური მასშტაბით, არამედ 50-იანი წლების ალაბამას საზოგადოებაში შავკანიანი ადამიანების მიმართ დამკვიდრებული სტერეოტიპებითა და შიშებით. აღსანიშნავია *Miller* - ის საქმე, სადაც სასამართლომ პირის ქმედება, იმ ეტაპზე, როდესაც თოფს ამზადებდა მოსამარჯვებლად (თუმცა არ დასცალდა რადგან პოლიციამ შეუშალა ხელი) მკვლელობის მომზადებად შეაფასა. ამ საქმესაც გასდევს დისკრიმინაციული მიდგომის კვალი. ქმედების სუბიექტი თეთრკანიანი იყო, ხოლო დაზარალებული აფრო-ამერიკელი. ამიტომ იმ ავტორთა ეჭვები, რომ პირის პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება რასობრივი ნიშნით მოხდა და არა ობიექტური თეორიისადმი ჭეშმარიტი კუთვნილების გამო, მეტ მხარდაჭერას იმსახურებს, მითუმეტეს დასახელებულ შემთხვევასაც 30-იანი წლების ამერიკაში ჰქონდა ადგილი. მსგავსი მიდგომები შორს არის მეცნიერული დასაბუთებებისგან და გარდა ამისა დისკრიმინაციის წამახალისებელია, რაც ყოველად დაუშვებელია თანამედროვე სამყაროში. გარდა ამისა, იმ ქვეყნებში სადაც მომზადება გენერალურად არ ისჯება, განსაკუთრებით საფრთხილოა საშიში სიახლოვის ტესტის გამოყენება, რადგან როგორც დაკვირვებამ აჩვენა, ისინი მასში აერთიანებენ, როგორც აბსტრაქტულ ისე კონკრეტულ საფრთხეს და შესაბამისად არ უძნელდებათ ქმედების მცდელობად კვალიფიკაცია, რაც საბოლოო ჯამში მცდელობის პერვერსიას იწვევს.

სტეფანის კრიტერიუმის მიხედვით, „დანაშაულის მცდელობა მოითხოვს დანაშაულის ჩადენის მიზნით ქმედების ჩადენას და იმ ქმედებათა სერიის ნაწილის ფორმირებას, რომელიც უზრუნველყოფს ქმედების შემადგენლობის აღსრულებას ...“. წინამდებარე ნაშრომში განხილულია დასახელებული მიდგომის ფართო და ვიწრო ინტერპრეტაციები, მომხრეთა და მოწინააღმდეგეთა მოსაზრებები. პრაქტიკაზე დაკვირვებამ აჩვენა აღნიშნული მიდგომის უკიდურესი სუბიექტივიზმი. მომზადებასა და მცდელობას შორის ზღვარის გავლება მცდელობის ფართო ინტერპრეტაციით სრულდებოდა. პრაქტიკულ პრობლემას ქმნიდა სწორედ ის, თუ რა მომენტიდან წარმოადგენს ქმედება იმ ქმედებათა სერიის ნაწილს, რომელიც მცდელობად შეფასებისთვის საკმარისი იქნებოდა. სტეფანის კომენტარი, რომ ეს ყოველ კონკრეტულ სიტუაციაში ინდივიდუალურად უნდა გადამწყდარიყო ვერ წყვეტდა პრობლემას მცდელობის შეზღუდულად განმარტების სასარგებლოდ.

არსებითი ნაბიჯი (Substantial Step) დანაშაულის მცდელობის თანამედროვე ამერიკული განსაზღვრება არის, რომლის თანახმადაც, „დანაშაულის მცდელობა წარმოადგენს არსებით ნაბიჯს დანაშაულის განსახორციელებლად“. იმისათვის, რომ „არსებითი ნაბიჯის“ ტესტი დააკმაყოფილოს დანაშაულის ჩადენის სტადიამ, ის მკაფიოდ უნდა გამოხატავდეს პირის განზრახვის მხარდაჭერას - ჩაიდინოს დანაშაული. მსგავსი განმარტება აჩვენებს, რომ კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელოვანია არა ის, თუ რამდენად ახლოს არის ქმედება დანაშაულის შემადგენლობის დასრულებასთან და, შესაბამისად, რამდენად მაღალ საფრთხეს ქმნის ქმედების შემადგენლობის რეალიზებისთვის, არამედ ფორმალურ მხარეს, ე.ი. რამდენად მტკიცებადია გარე სამყაროში გამოხატული პირის განზრახვა - ჩაიდინოს დანაშაულის შემადგენლობა. ასეთი ინტერპრეტაციით, თუკი პირი შეიძენს იარაღს ვინმეს მოსაკლავად და ამის შესახებ დღიურში ჩაწერს, მისი „ქმედება“ ამ ეტაპიდანვე სავსებით დააკმაყოფილებს „არსებითი ნაბიჯის“ ტესტის მოთხოვნას და მკვლელობის მცდელობას წარმოადგენს, რაც დაარღვევს ქმედების სამართლის პრინციპს და გაუმართლებლად შეიჭრება ინდივიდის თავისუფალ სივრცეში. მითუმეტეს, რომ MPC თავად განმარტავს არსებით ნაბიჯს ასეთად. განმარტებების თანახმად, არსებით ნაბიჯად და, შესაბამისად, მცდელობად უნდა შეფასდეს მსხვერპლის გამოძებნა, მასზე მიდევნება, თავდასხმის ობიექტის გამოძებნა-დათვალიერება, იარაღის შეძენა და სხვა მსგავსი ეტაპები, თუკი მტკიცებულებებით დასტურდება მათი არსებობა.

უფრო მეტი ვიდრე დანაშაულის მომზადება (more than mere preparation) - 1981 წლის მცდელობის აქტის მიღების შემდეგ ინგლისის სისხლის სამართალში დანაშაულის მცდელობის ცნება ახლებურად განისაზღვრა, რითაც მოხდა მცდელობის ადრეული მიდგომების გაუქმება. კანონპროექტზე მომუშავე კომისიამ მცდელობის ცნების ჩამოყალიბების არაერთი წინადადება მიიღო, მათ შორის, სიახლოვის და არსებითი ნაბიჯის თეორიის მიღების თაობაზე, თუმცა საბოლოოდ მაინც ის სახე მიიღო, რაც დღემდე მოქმედებს, კერძოდ, დანაშაულის მცდელობა ასე განისაზღვრა: „ის, ვინც დანაშაულის ჩადენის განზრახვით ჩაიდენს ქმედებას, რომელიც უფრო მეტია დანაშაულის ჩასადენად, ვიდრე უბრალო მომზადება, პასუხს აგებს დანაშაულის მცდელობისთვის“ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, მცდელობის მოქმედი განსაზღვრება უფრო მეტად ობიექტური თეორიიდან იღებს სათავეს და ის, ინგლისის პრეცედენტულ სამართალში ჩამოყალიბებული ბოლო აქტის და სიახლოვის ტესტის ანარეკლია. ინგლისის სასამართლომ Gulleffer-ის საქმეში, უფრო მეტი ვიდრე დანაშაულის მომზადება განმარტა, როგორც დანაშაულის შემადგენლობის დაწყება (someone has embarked on) და ქმედება, რომელიც ჩართულია დანაშაულის შემადგენლობის აღსრულების პროცესში (is in the process of committing ...), სასამართლოს განმარტებით ქმედების დანაშაულის მცდელობად შეფასებისთვის ბოლო აქტის მსგავსად არ არის საჭირო, რომ პირმა ყველაფერი გააკეთოს დანაშაულის ჩასადენად და მას უკან დასახევი გზა აღარ ჰქონდეს, ისევე როგორც, ქმედების მცდელობად შეფასებისთვის არ იქნება საკმარისი მოქმედებათა სერიიდან მხოლოდ ერთი აქტის განხორციელება, როგორც ეს სტეფანის კრიტერიუმის მიხედვით არის. მაშასადამე, მცდელობა განიმარტა, როგორც უკიდურესად ვიწრო და ფართო დეფინიციას შორის შუალედური.

წინამდებარე კვლევის თანახმად, რაც მრავალი გადაწყვეტილების მიმოხილვას ემყარება, მცდელობის ახალ განსაზღვრებას მეტი სიცხადე არ შემოუტანია ასეთი ქმედების კვალიფიკაციის ერთობ პრობლემურ საკითხში, ხოლო ინგლისის სასამართლო პრაქტიკა წინააღმდეგობებით არის სავსე, ის ვერ ავლებს ნათელ ზღვარს დანაშაულის უბრალო მომზადებასა და მცდელობას შორის. დანაშაულის მცდელობის არსის გასარკვევად სასამართლოს მიერ დადგენილი შეფასება, რომ ის არის დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელების დაწყება, საჭიროებისამებრ ან ვიწროდ ესმით, ან უკიდურესად ფართოდ. აღნიშნულის საილუსტრაციოდ Geddes-ის და Griffin-ის საქმეთა შედარებაც საკმარისია. თუკი პირველ შემთხვევაში ქმედების მცდელობად შეფასებაზე უარის თქმის მიზეზი ქმედების სუბიექტის მსხვერპლთან სიახლოვის არარსებობა და, მაშასადამე, მსხვერპლის საფრთხის ზონაში არყოფნა იყო, აღნიშნულს ხელი არ შეუშლია Griffin-ის საქმეში ქმედების მცდელობად შეფასებისთვის. იგივე შეიძლება ითქვას Toothill-ის, Tosti-ის და Boyle-ს საქმეზე, სადაც, მიუხედავად იმისა, რომ პირის ქმედება ძალიან იყო დაშორებული დანაშაულის დასრულებისგან და დაცვის ობიექტი ჯერ კიდევ არ იმყოფებოდა უშუალო ხელყოფის ქვეშ, სასამართლომ რატომღაც საკმარისად მიიჩნია მცდელობად შეფასებისთვის, მაგრამ Campbell-ის საქმეში, სადაც პირი ერთი იარაღით იყო დაშორებული თავდასხმის ობიექტს, მცდელობად არ მიიჩნია და მხოლოდ იარაღის ტარებისთვის დასაჯა (შესაძლოა სწორედ სხვა მუხლით დასჯის შესაძლებლობა გახდა მცდელობის შეზღუდულად განმარტების საფუძველი), რომელიც თავის მხრივ მომზადების სპეციალური შემადგენლობაა. ამდენად, ახალ განსაზღვრებას მეტი სინათლე და გარკვეულობა არ შემოუტანია მცდელობის არსის გასაგებად. საკითხი იმასთან დაკავშირებით, თუ როდის არის ქმედება უფრო მეტი, ვიდრე უბრალო მომზადება, ძალიან რთული შესაფასებელია და სასამართლო, პოლიტიკის მიზნებიდან გამომდინარე, მას უფრო ვიწროდ ან უფრო ფართოდ განმარტავს. კლარკსონი და კიტინგი მცდელობის არსებულ

დეფინიციას ბუნდოვანს უწოდებენ და საფრთხეს ხედავენ მასში, მათი აზრით, ის საშიში იარაღია სასამართლოს ხელში, რადგან იძლევა შეხედულებისამებრ მისი გაფართოების შესაძლებლობას. კლარკსონი და კიტინგი, მცდელობის არსებულ დეფინიციას ბუნდოვანს უწოდებენ და საფრთხეს ხედავენ მასში, მათი აზრით ის საშიში იარაღია სასამართლოს ხელში, რადგან იძლევა შეხედულებისამებრ მისი გაფართოების შესაძლებლობას. ის, თუ რა წარმოადგენს უფრო მეტს ვიდრე დანაშაულის მომზადება, განსაკუთრებით ბუნდოვანია იმ ქვეყანაში სადაც არ არსებობს მომზადების დეფინიცია, ამდენად მცდელობის მოქმედი განსაზღვრება არ გამოირჩევა მკაფიო განსაზღვრულობით. მიუხედავად წინააღმდეგობებით სავსე სასამართლო პრაქტიკისა მაინც შეიძლება ითქვას, რომ განსხვავებით ამერიკის სამოძილო კანონისა, რომელიც ცალსახად პიროვნების საშიშროების თეორიას უდებს საფუძვლად მცდელობის დასჯადობას, ინგლისის სისხლის სამართალი, განსაკუთრებით 1981 წლის შემდგომი პერიოდი, უფრო მეტად ობიექტური ტენდენციის მატარებელია. ის აქცენტს აკეთებს მცდელობის ობიექტური მხარის მატერიალურ მნიშვნელობაზე, რომელიც თავისი გამოხატულებით უფრო მეტია ვიდრე განზრახვის მტკიცებულებითი სტანდარტი, როგორც ეს ამერიკის სამოძილო კანონშია. თუმცა ისიც გამოჩნდა, რომ დროთა განმავლობაში „უფრო მეტი ვიდრე დანაშაულის უბრალო მომზადება“, რომელიც დანაშაულის ჩადენის დასაწყისად არის მიჩნეული, უფრო და უფრო მეტად ფარავს მომზადების სტადიას.

ნაშრომში მიმოხილულია არაერთი სხვა მიდგომა, როგორცაა ალბათობის და არაადეკვატური ნაბიჯის ტესტი, შესაბამისი ნაბიჯის ტესტი, უკანონო მოქმედების ტესტი, განუყოფელი ელემენტის ტესტი და მრავალი სხვა, რომლებიც მეტ-ნაკლებად იმეორებდნენ უკვე არსებული ან დავიწყებული სახელმძღვანელო ტესტების ნაკლოვანებებს და მათაც იგივე პრობლემები ჰქონდათ ახალ გამოწვევებთან მიმართებით და საბოლოოდ მცდელობის განვრცობის კომპრომისამდე მიდიოდნენ. ნაშრომში გამოთქმული აზრის თანახმად, მხოლოდ დაუმთავრებელი დანაშაულის სახეების არსში სწორი გარკვევით იქნება მათ შორის ზღვარის გავლება შესაძლებელი. აბსტრაქტული მაგრამ რეალური საფრთხე იმსახურებს რიგ შემთხვევაში დასჯას მომზადების ქვეშ, მაგრამ აქცენტის არა განზრახვაზე გადატანით და მცდელობად შერაცხვით, ხოლო მის მიღმა ქმედებებს სისხლის სამართალი არ უნდა ებრძოდეს დაუმთავრებელი დანაშაულის სახელით, რადგან ის აქცენტს პირის და არა ქმედების საშიშროებაზე აკეთებს, რაც მიუღებელია ლიბერალური სისხლის სამართლისთვის.

ნაშრომში კრიტიკულადაა გააზრებული თითოეული ტესტის ათვლის წერილი და მიდგომები. ნაშრომში განხილულია არაერთი მსგავსი საქმე, რომელიც ერთი და იგივე შტატის სასამართლომ სხვადასხვანაირად შეაფასა. იდენტური საქმეების განსხვავებული შეფასება განაპირობა არა რაიმე მეცნიერულად დასაბუთებულმა არგუმენტმა, არამედ იმ დროს საზოგადოებაში დამკვიდრებულმა სტერეოტიპებმა და ირაციონალურმა შიშებმა. კვლევის თანახმად, არათანმიმდევრული და დისკრიმინაციული მართლმსაჯულება, სწორედ საფრთხეების სუბიექტურმა გაგებამ გამოიწვია. ასეთი პრაქტიკა დღემდე არსებობს დასახელებულ ქვეყნებში და გამხდარა კრიტიკის საგანიც. ასეთივე სუბიექტივიზმით ხასიათდება გერმანული და ფრანგული სასამართლო მართლმსაჯულება და სისხლის სამართლის დოგმატიკა.

ასესთასვე სუბიექტივიზმს ავლენს გერმანიისა და საფრანგეთის სისხლის სამართალი დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობასთან დაკავშირებით. მაგალითად გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 22-ე პარაგრაფის მიხედვით, - „დანაშაულის მცდელობას ახორციელებს ის ადამიანი, რომელიც, ქმედებაზე საკუთარი წარმოდგენის მიხედვით, უშუალოდ დაიწყებს ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას“. თანამედროვე მიდგომით, რომელსაც გერმანიის სასამართლო პრაქტიკაც მისდევს, მცდელობის განმსაზღვრელი „დროსა და სივრცეში სიახლოვის კავშირის“ და „დაზარალებულის დაცულ პირად სფეროზე ზემოქმედების“ ცნებებია, ასევე ქმედების შემადგენლობის „უშუალოდ შედგომის“ კრიტერიუმი, ასევე საზოგადოებრივი რწმენის შერყევა სამართლებრივი წესრიგის საფუძლიანობაზე და სხვა. მიუხედავად ზემოთ დასახელებული ობიექტური კრიტერიუმებისა, მათი განმარტება სუბიექტურად ხდება, კერძოდ, არა შექმნილი საფრთხის და ობიექტური სიახლოვის მიხედვით, არამედ სუბიექტის „წარმოდგენის“ შესაბამისად. ამიტომ შემთხვევითი არ არის მთელი რიგი მოსამზადებელი და უფრო ადრეული სტადიის მცდელობად შეფასება. გერმანული სისხლის სამართლის დოგმატიკის მიხედვით: ყაჩაღობის მცდელობად იქნა შეფასებული იმ პირთა ქმედება, რომლებმაც საცხოვრებელი სახლის კარზე დააკაკუნეს, რომ გაღებისთანავე ცეცხლსასროლი იარაღის მუქარით თავს დასხმოდნენ მესაკუთრეს; პირის მიერ კიბის სახლზე მიდგმა, რომ ღია ფანჯრიდან შემძვრალიყო ქურდობის მიზნით; პირის მიერ ავტომანქანის წინა თვლის ხელით შემოწმება, იმ შემთხვევაში, თუკი საქე თავისუფალი იქნებოდა, რათა მაშინვე დაუფლებოდა მას; ეზოდან ძაღლის გაყვანა იმ მიზნით, რომ შემდეგ დაუყოვნებლივ შესულიყო სახლში გაქურდვის მიზნით. შემთხვევის ადგილზე დამალული იარაღის (გისოსების გამწევი

საშუალება) სამალავიდან ამოღება, რომ დაუყოვნებლივ შესდგომოდა გისოსების გაწვევას, ქურდობის მცდელობად არის შეფასებული. ასევე მცდელობა ბინაში მსხვერპლის ძებნა მისი მოკვლის განზრახვით.

საფრანგეთის 1994 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 121-ე მუხლი დღემდე ინარჩუნებს მცდელობის იმ განსაზღვრებას, რომელიც 1810 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით განისაზღვრა და რამაც უდიდესი როლი ითამაშა მაშინდელი მსოფლიოს დაუმთავრებელ დანაშაულის დასჯადობასთან მიმართებით არსებული მიდგომის ფორმირებაზე. თუმცა მისი სამოსამართლო განმარტება აშკარად სუბიექტური ორიენტაციისა, განსხვავებით ძველი მიდგომისგან. დანაშაულის მცდელობა, საკანონმდებლო განსაზღვრებით, დანაშაულის შემადგენლობის აღსრულების დასაწყისია. აღსრულების დასაწყისის გასაგებად, საფრანგეთის სასამართლო სხვადასხვა ფორმულირებას იყენებს, მათ შორის, ყველაზე გავრცელებული ფორმულირებით, დანაშაულის მცდელობა არის ქმედებები, რომლების პირდაპირ არის მიმართული დანაშაულის შემადგენლობის განსახორციელებლად. მგავსი განუსაზღვრელი ფორმულირება განაპირობებს მცდელობის უკიდურესად ფართო განმარტებებს პრაქტიკაში, რის საილუსტრაციოდაც ნაშრომში მრავალი გახმაურებული საქმეა მოყვანილი. დანაშაულის მცდელობის საქმეებია: 1914 წლის „დალოდების“ საქმე, სადაც A-მ გადაწყვიტა მოლარის დაყაჩაღება და ამ მიზნით, ჯგუფის სხვა წევრებთან ერთად ჩაუსაფრდა შენობის კიბის ქვეშ, სადაც მოლარეს უნდა გამოეყო; პირთა ქმედება 1970 წლის საქმეში, სადაც პირთა შეიარაღებული ჯგუფი, ნიღბებითა და ხელთათმანებით, მანქანაში იცდიდნენ, რომ სატვირთო მანქანის გამოჩენისთანავე თავს დასხმოდნენ; ასევე იმ პირთა ქმედება, რომლებიც ძალაყინით ხელში დაკეტილი მაღაზიის კართან იცდიდნენ, რომ მოსახერხებელ დროს შეემტვრიათ; ასევე იმ პირის ქმედება, რომელმაც ის ადგილი მოინახულა რომლის დაყაჩაღებასაც მოგვიანებით აპირებდა, იმ მიზნით, რომ დარწმუნებულიყო გეგმის სიზუსტეში; თაღლითობის მცდელობად იქნა შეფასებული იმ პირის ქმედებაც, რომელმაც გასაყიდად გამოიყვანა მანქანა, რომლის კილომეტრაჟიც გავლილზე გაცილებით ნაკლებს აჩვენებდა; საფრანგეთის სასამართლომ, 1975 წლის საქმეში, დანაშაულის შემადგენლობის აღსრულების დაწყების კონცეფციით პატიმრობიდან გაქცევადა დააკვალიფიცირა იმ პირის ქმედება, რომელმაც საპატიმროს ფანჯრის გისოსის გადაჭრა დაიწყო.

კვლევამ აშშ-ს, ინგლისის, საფრანგეთისა და გერმანიის სისხლის სამართლის დოგმატიკისა და სასამართლო პრაქტიკაზე დაკვირვებით წარმოაჩინა არაერთი მანკიერება რაც ახლავს ქმედების მცდელობად შეფასებისას სუბიექტური საფრთხეებითა და ვინმეს წარმოდგენებით ხელმძღვანელობას.

დისერტაციის წინამდებარე თავში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, რაც სხვადასხვა ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკის ანალიზს ემყარება, ყველა ზემოთ ჩამოთვლილი ქმედება ქართული სისხლის სამართლის დოქტრინაში (ისევე როგორც ჩეხეთის და უნგრეთის სისხლის სამართალში, რომელთაც ასევე ობიექტური ორიენტაცია აქვთ არჩეული) მომზადების სტადიად შეფასდებოდა. რის საილუსტრაციოდაც, კვლევაში არაერთი პრაქტიკული მაგალითია მოყვანილი, როგორც ქართული ისე ჩეხეთის და სხვა ქვეყნების პრაქტიკიდან. ქმედების შემადგენლობის დაწყების სუბიექტის წარმოდგენის მასშტაბით გაზომვა არ არის გაზიარებული კვლევაში, რადგან, ის ყოველთვის შექმნის მისით სპეკულაციის შესაძლებლობას, ის იძლევა სიკეთის ხელყოფისგან ძალზე დამორებული ქმედებების მცდელობად შეფასების შესაძლებლობას. ქმედების მომზადებად და მცდელობად შეფასება დამოკიდებული უნდა იყოს რეალურად შორს წასულ და ამით დაფუძნებულ საფრთხეების გაზომვაზე და არა პირის წარმოდგენაზე მათ შესახებ, რომელიც მართლაც მიუწვდომელია ობიექტური სამყაროსთვის.

წინამდებარე თავში განხილულია იმ ქვეყნების ჯგუფიც რომლებიც საქართველოს მსგავსად დანაშაულის მცდელობის დასჯადობის საფუძლად ობიექტურ თეორიას ირჩევენ. ჩეხეთისგან, ნიდერლანდებისგან და უნგრეთისგან განსხვავებით სადაც დანაშაულის მომზადება გენერალურად ისჯება და რამაც, საქართველოს მსგავსად, განაპირობა მცდელობის ობიექტური ორიენტაცია, ესპანეთსა და იტალიაში, მომზადების სტადია არ არის დასჯადი, მაგრამ სისხლის სამართლის დოგმატიკის თანახმად, დანაშაულის მცდელობა შეზღუდულად განიმარტება. ქმედების მცდელობად შეფასების კრიტერიუმები სიკეთის დაზიანებასთან დროსა და სივრცეში სიახლოვეა, ასევე მხედველობაში იღებენ დაცული სიკეთისთვის კონკრეტული საფრთხის შექმნას. იტალიაში, ძველი კოდექსით დანაშაულის მომზადება დასჯადი იყო და შესაძლოა, მცდელობისგან განმასხვავებელი კრიტერიუმები ძველი პრაქტიკიდან მოსდგამთ, ხოლო რაც შეეხება ესპანეთს, მას სხვა წინარე ქმედებები აქვს კრიმინალიზებული, როგორიცაა კონსპირაცია და დანაშაულის ჩადენისკენ მოწოდება, ასევე მრავალი შეკვეცილი დელიქტი, რითაც ახდენს ერთგვარად მომზადების დაუსჯელობის კომპენსირებას და არ საჭიროებს მცდელობის განვცობით განმარტებას.

საქართველოს და სხვა ქვეყნების სისხლის სამართლის დოქტრინისა და სასამართლო პრაქტიკის კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით, ნაშრომში მხარდაჭერილია დანაშაულის მცდელობის დასჯადობის საფუძვლად ობიექტური თეორიის აღიარება. კვლევის თანახმად, ქმედების დანაშაულის დასრულებასთან დროსა და სივრცეში სიახლოვის კრიტერიუმი არის დანაშაულის ზუსტი კვალიფიკაციისა და დისკრიმინაციული მართლმსაჯულების გამორიცხვის და კანონიერების პრინციპისთვის მყარ გარანტია. რასაც ვერ უზრუნველყოფს, სუბიექტური პერსპექტივიდან დანახული საფრთხისა და შესაძლებლობის და აქედან ნაწარმოები, სიახლოვის კრიტერიუმი.

კვლევის თანახმად, რამდენადაც, მცდელობის ქართული დეფინიცია ვერ უზრუნველყოფს ზღვარის გავლენას მომზადებასა და მცდელობას შორის, რადგან მოსამზადებელი ქმედებებიც უშუალოდაა მიმართული დანაშაულის ჩასადენად, ამიტომ რეკომენდაციას უწევს ცნების ახლებურ განსაზღვრებას:

„დანაშაულის მცდელობა ეს არის განზრახი ქმედება, რომელიც წარმოადგენს არსებით ნაბიჯს დანაშაულის განსახორციელებლად, რითაც დანაშაულის დასრულების კონკრეტული საფრთხე შექმნა“.

წინამდებარე თავში განხილულია უმოქმედობით დანაშაულის მცდელობის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული მიდგომებიც. ნაშრომში განხილულია უმოქმედობით მცდელობის დასაწყისის ათვლის წერტილად სისხლის სამართლის დოქტრინაში გავრცელებული რამდენიმე ვერსია. ესენია: უმოქმედობით მცდელობა სახეზეა სამართლებრივი სიკეთის გადარჩენისთვის გარანტის მიერ პირველივე შანსის გამოუყენებლობისას; საბოლოო შანსის გამოუყენებლობისას; როდესაც უმოქმედობა დაცულ სიკეთეს კონკრეტულ საფრთხეში ჩააყენებს. შეფასების სამი კრიტერიუმიდან კვლევა მესამე პოზიციას უჭერს მხარს, რამდენადაც, კვლევაში განვითარებული აზრის თანახმად, მცდელობის აუცილებელი ნიშანია დაცული სიკეთისთვის კონკრეტული საფრთხის შექმნა. მხარდაჭერილია იმ ავტორების აზრი, რომლებიც უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირისთვის მისი მოკვლის განზრახვით საჭმლის მიუწოდებლობას მცდელობად მხოლოდ მაშინ აფასებენ, როდესაც უმოქმედობა პირის ჯანმრთელობას სერიოზულ საფრთხეს უქმნის. ამ კუთხით კვლევაში გამოყენებულია შედარებით-სამართლებრივი მეთოდი. განხილულია, როგორც რამდენიმე კონტინენტალური სამართლის ქვეყნის ისე ანგლო-ამერიკული სისხლის სამართლის მიდგომა. ანალიზის თანახმად, გერმანული მოდელი აქტიური ქმედების მსგავსად უმოქმედობის დროს მცდელობის შეფასებას პირის წარმოდგენას უკავშირებს შესაბამისად უფრო სუბიექტური ორიენტაციის არის, ხოლო მაგალითად ამერიკული მოდელი, პროცედურული სირთულეების გათვალისწინებით, უმოქმედობასთან დაკავშირებით ობიექტურ ორიენტაციას ირჩევს.

სადისერტაციო ნაშრომში ცალკე ქვეთავი ეთმობა დანაშაულის მცდელობის სუბიექტურ შემადგენლობის რაობის საკითხს. წინამდებარე თავის კვლევის საგანს წარმოადგენს საკითხი დანაშაულის მცდელობის სუბიექტური შემადგენლობად მხოლოდ პირდაპირი განზრახვა უნდა მოვიაზროთ თუ განზრახვის ორივე სახე, რაც აზრთა სხვადასხვაობასა და კამათს იწვევდა და დღემდე იწვევს მეცნიერებს შორის. ეს საკითხი, თავისი სირთულითა და კომპლექსური პრობლემებით თავს იჩენს სასამართლო პრაქტიკაშიც, რომელიც, როგორც არაერთმა ქვეყნის კვლევამ აჩვენა, მეტად ბუნდოვანი და არათანმიმდევრულია. წინამდებარე თავი სწორედ ამ ბუნდოვანებებისა და არათანმიმდევრულობის წარმოჩენას, და მათ ანალიზს დაეთმო. კვლევა მხარს უჭერს დანაშაულის მცდელობის ქართულ მოდელში სუბიექტურ მხარედ მხოლოდ პირდაპირი განზრახვის მოაზრებას. განსახილველი საკითხის ირგვლივ ორი ძირითადი დაპირისპირებული აზრი არსებობს. ორთოდოქსი მიდგომით, დანაშაულის მცდელობა შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, ხოლო მეცნიერების მეორე ნაწილის მოსაზრებით, რომლებიც საქართველოში უმცირესობას წარმოადგენენ, მცდელობა შესაძლებელია ევენტუალური განზრახვითაც. მეცნიერების პირველ ჯგუფი, პოზიციის გასამყარებლად, სისხლის სამართლის კოდექსის სისტემური და ისტორიული განმარტებას იშველიებენ. მაგალითად კი, მრავალ საფრთხის შექმნელ დელიქტს იშველიებენ (მათ შორის, სსკ-ის 127-128-ე მუხლები, 130-ე და სხვა) რომელთა განსაკუთრებული ნაწილით დასჯას სწორედ სუბიექტური მხარის თავისებურებით ხსნიან. ამავე მიზნით იშველიებენ მცდელობის საკანონმდებლო დეფინიციას, მათ შორის, სიტყვის ლექსიკონურ განმარტებას. მეცნიერების მეორე ჯგუფი, იგივე არგუმენტებს იშველიებენ მხოლოდ სხვა პერსპექტივიდან. საფრთხის შექმნელი დელიქტების შემოღების განსხვავებულ მიზანზე საუბრობენ, ხოლო ცნებების საკანონმდებლო განსაზღვრებათა სემანტიკური ქლერადობის საპირისპირო განმარტებას მიმართავენ, რაც მნიშვნულად გამომდინარე გამართლებულად მიაჩნიათ.

ნაშრომში განვითარებული აზრის თანახმად, არ არსებობს ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის დასჯის საჭიროება. დასჯადობის აუცილებლობა ვერ საბუთდება ამ აზრის მხარდამჭერი მეცნიერების მოყვანილი ვერც ერთი მაგალითით. კვლევის თანახმად, ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის

აღიარება იმაზე მეტ პრობლემას შექმნის ვიდრე მისი დაუსჯელობა იწვევს. ამ კუთხით ქართული და საზღვარგარეთის ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკაზე დაკვირვებით, კვლევაში აღნიშნულია საგულისხმო მიგნებები. ნაშრომში განხილულია რამდენიმე საგულისხმო გადაწყვეტილება საქართველოს სასამართლო პრაქტიკიდან, რომელიც შეეხება ევენტუალური განზრახვით მკვლელობის საქმეებს. კვლევაში მოყვანილ საქმეებში, მიუხედავად იმისა, რომ ქმედება დასრულებულია (სიცოცხლე მოისპო) და პირი აშკარად გულგირლობას ავლენდა მოსალოდნელი შედეგის მიმართ, სასამართლო თავს იკავებს მკვლელობად შეფასებისგან და ქმედებას შედეგით კვალიფიციურ დელიქტად აფასებს, ჯანმრთელობის განზრახ მიმე დაზიანება რამაც გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია. სწორედ პრაქტიკის კვლევების საფუძველზე მათზე დაყრდნობით ნაშრომში შემუშავებულია რეკომენდაციები, მათ შორის, ევენტუალური განზრახვის განზრახვის სახეებიდან ამოღების თაობაზე, რაც მცდელობის სუბიექტურ მხარესთან დაკავშირებით არსებულ კამათს და გაორებულ პრაქტიკას წერტილს დაუსვამდა. მცდელობის სუბიექტურ მხარედ კი მხოლოდ განზრახვა ე.ი პირდაპირი განზრახვა იქნება მოაზრებული. კვლევის თანახმად, სსკ-ში უმჯობესია თუკი ჩამოყალიბდება დღევანდელი გაგებით ევენტუალური განზრახვისა და გაუფრთხილებლობის გამაერთიანებელი ნორმა - უხეში გაუფრთხილებლობა: „ქმედება უხეში გაუფრთხილებლობითაა ჩადენილი თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ გულგირილად ეკიდებოდა მის დადგომას ან უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ შედეგი არ დადგებოდა“.

თავი IV. სასჯელი დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის

საქართველოს მოქმედი სსკ დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის აღარ ითვალისწინებს სასჯელის სავალდებულო წესით შემცირების მოთხოვნას. დაუმთავრებელ სტადიასთან დაკავშირებით ერთადერთი შეღავათი რაც მოქმედებს, უვადო თავისუფლების აღკვეთის გამოყენების კატეგორიული აკრძალვაა. საქართველოს სასამართლო პრაქტიკის კვლევამ აჩვენა, რომ დანაშაულის ჩადენის სტადიებისთვის ერთიდაიგივე სასჯელები ინიშნება. დისერტაციაში გამოხატული აშკარა მხარდაჭერა ობიექტური თეორიის მიმართ, სისტემური და ლოგიკური თანამიმდევრობისთვის მოითხოვს სასჯელის სავალდებულო შემცირების დასაბუთებასაც დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის.

წინამდებარე კვლევა რეკომენდაციას უწევს საქართველომ 2006 წლამდე არსებული მიდგომის აღადგენას. შესაბამისად, დანაშაულის მომზადებისთვის სასჯელი არ უნდა იყოს დასრულებული დანაშაულისთვის გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელის ნახევარზე მეტი, ხოლო მცდელობის შემთხვევაში სამ მეოთხედზე მეტი. სასჯელის სავალდებულო წესით შემცირების აღდგენა კიდევ უფრო პრინციპულს და აქტუალურს გახდის დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის ურთიერთგამიჯვნის საკითხს, რაც ხელს შეუწყობდა სამართლის განვითარებას ამ მიმართულებით. კიდევ უფრო მეტი სამართლიანობისთვის, კარგი იქნება თუკი კანონში შევა იმგვარი ცვლილება, რომ სასჯელის სავალდებულო შემცირება აბსოლუტური წესით მოახდენს გავლენას დანაშაულის კატეგორიაზეც. ნაშრომის თანახმად, დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის უფრო მსუბუქი სასჯელის დაწესება მნიშვნელოვანია სამართლიანი სასჯელის დანიშვნისთვის და სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლოგიკური და სისტემური მთლიანობისთვის.

დასკვნა

წინამდებარე კვლევამ გამოავლინა დაუმთავრებელი დანაშაულის კვალიფიკაციასთან დაკავშირებული პრობლემები. ამასთან განსაზღვრა ახლებური ხედვა და გადაწყვეტის გზები არსებულ მიგნებებთან მიმართებით.

კვლევამ აჩვენა ასევე დანაშაულის მომზადებასა და განზრახვის გამომჟღავნებას შორის ზღვარის გავლების მნიშვნელობა. კრიტიკულად შეფასდა აკადემიურ ნაშრომებში გამოთქმული მოსაზრებები დანაშაულის ბუნებასთან დაკავშირებით და მის საილუსტრაციოდ მოყვანილი მაგალითები, რომლებიც, ნაშრომის მიხედვით, უფრო მომზადების წინარე ქმედებებს გამოხატავს, რაც არ უნდა ისჯებოდეს, რადგან არ შეეფერება მომზადების ნამდვილ ბუნებას, ასევე ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის საგარანტიო ფუნქციას და locus poenitentiae-ს. საკითხის ნათელსაყოფად, თუ სად გადის ზღვარი დასჯად და არადასჯად ქმედებას შორის, მოყვანილი იქნა ჩეხეთისა და იტალიის საკონსტიტუციო სასამართლოების პრეცედენტებიც, რომელთაც ზღვარი გაავლეს განზრახვის გამომჟღავნებასა და მომზადებას შორის შეფასებითი კრიტერიუმებით, რომლის თანახმადაც, მომზადებას წარმოადგენს იმ ქმედებათა ერთობლიობა, რომლებიც ობიექტურად რელევანტურია, არ არის უმნიშვნელო და რეალობად გადაქცევის პოტენციალის არმქონე ქმედებები. ის, თუ რა ჩაითვლება ასეთად, კვლევის თანახმადაც, შეფასებითია და დამოკიდებულია მრავალ ინდივიდუალურ გარეფაქტორზე.

დანაშაულის მომზადების ბუნების გასაგებად ნაშრომში განხილულ იქნა დანაშაულის მომზადების დასჯადობის ორი მოდელი: მომზადების გენერალური და სპეციალური წესით დასჯის მიდგომები. პირველი მოდელის საილუსტრაციოდ სიღრმისეულად გაანალიზდა ქართული სისხლის სამართლის დოგმატიკა, ხოლო მის მხარდასაჭერად განხილული იქნა მოდელები უნგრეთისა, ჰოლანდიისა და ჩეხეთისა, რომლებიც მიეკუთვნებიან იმ მცხირერიცხოვან ქვეყნების ჯგუფს, რომლებიც, საქართველოს მსგავსად, მომზადებას ზოგადი წესით სჯიან. კვლევამ აჩვენა მომზადების ზოგადი წესით დასჯადობის არაერთი უპირატესობა, განსაკუთრებით სპეციალური წესით დასჯის მოდელის მანკიერ პრაქტიკაზე დაკვირვებით. კვლევამ გამოავლინა მომზადების სპეციალური წესით დასჯადობის წინააღმდეგობა ne bis in idem და დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღების ინსტიტუტთან, ასევე გამოავლინა მოსამზადებელი ქმედებების უფრო მკაცრად დასჯის, მცდელობის განვრცობითი განმარტების, დაუმთავრებელი დანაშაულის სხვა დამოუკიდებელი დასჯადობის მექანიზმების შექმნის ტენდენცია (დანაშაულის ჩადენისკენ მოწოდება, კონსპირაცია), delictum sui generis სიმრავლე და, შესაბამისად, კანონის გასქელება, რასაც დაპირებული სიცხადე არ შემოაქვს ადრესატებისთვის. ნაშრომმა მხარი დაუჭირ გენერალურ დასჯადობას და მისი ბუნების ნათელსაყოფად წინ წამოსწია დასჯადობის საფრთხისა და შესაძლებლობის კრიტერიუმები. მომზადების დეფინიციის კრიტიკული გააზრების შემდეგ ნაშრომში რეკომენდაცია შემუშავდა ცნების ახლებურად ჩამოყალიბებისთვის, რაც ნორმის შემფარდებელს აიძულებს ქმედებათა წრის დავიწროვებას, რაც მომზადებაში მოიაზრება. ნაშრომში განვითარებული აზრის თანახმად, უმჯობესია, თუკი დანაშაულის მომზადების დეფინიცია ასე ჩამოყალიბდება: „*დანაშაულის მომზადებად ითვლება დანაშაულის ჩასადენად რეალური პირობების განზრახ შექმნა.*”

კვლევის თანახმად, მომზადების ბუნების სწორად გასაგებად დაუმთავრებელია მის ქვეშ უშედეგო წაქეზების მოაზრება. უშედეგო წაქეზების მომზადებად შეფასება გაკრიტიკებულია დანაშაულის მომზადების ბუნებასთან შეუთავსებლობის გამო, რადგან ის ძალზე დაშორებული ქმედებაა დანაშაულის დასრულებისგან. სასამართლო პრაქტიკის ანალიზმა აჩვენა მკვლევლობის შემადგენლობასთან მიმართებით მისი პრაქტიკული დასჯადობის აუცილებლობა, ამიტომ კვლევის რეკომენდაციით ის მხოლოდ სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართული რამდენიმე განზრახვი ქმედების მიმართ შეიძლება დაისაჯოს, როგორც დაუმთავრებელი დანაშაულის დამოუკიდებელი სახე. პასუხისმგებლობის შეზღუდვა დასაბუთებულს გახდოდა სახელმწიფოს რეპრესიას დაცული სიკეთის დაზიანებიდან ძალზე დაშორებული ქმედებებისთვის.

დანაშაულის მომზადების დასჯადობისთვის სასჯელის გამართლებისთვის კვლევამ რეკომენდაცია გასწია დასჯადობის შეზღუდვისთვის, როგორც ეს უნგრეთის კანონმდებლობაშია, არა დანაშაულის ზოგადი კატეგორიების მიხედვით, არამედ კრიმინალ-პოლიტიკური მიზნით დეტერმინირებული დანაშაულის შემადგენლობებით, რაც მომზადების სტადიაზე დანაშაულთა შემადგენლობის რიცხვს მნიშვნელოვნად შეამცირებს, ვიდრე დღეს მოქმედი კანონმდებლობით არის.

კვლევამ დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძვლად მხარი დაუჭირა ობიექტურ თეორიას. ობიექტურ თეორიაზე დასჯადობის დაფუძნება ნიშნავს იმას, რომ განმსაზღვრელი იმისა, თუ როდის დასრულდა მომზადება და დაიწყო მცდელობა, უნდა იყოს ჩადენილი ქმედებები, მათი სიახლოვე დანაშაულის დასრულებასთან და არა განზრახვა, რაც ყველა სტადიაზე ერთნაირია, ან კიდევ პირის წარმოდგენა საფრთხეზე, რაც მიუწევდომელია გარე სამყაროსთვის და უკიდურესად აფართოებს პასუხისმგებლობის ფარგლებს. ობიექტური თეორია ქმედების მომზადებად ან მცდელობად შეფასებისთვის (ქმედების შემადგელობის თავისებურების გათვალისწინებით) იყენებს ობიექტურ მასშტაბებს, როგორცაა საფრთხე და შესაძლებლობა, რაც, თავის მხრივ, დროში და სივრცეში (დანაშაულის დასრულებასთან მიმართებით) სიახლოვის კრიტერიუმით იზომება. ობიექტური ორიენტაცია თანმიმდებრულს ხდის პრაქტიკას და დოგმატიკურ ლოგიკასთან სრულ შესაბამისობაშია. კვლევამ აჩვენა, რომ საფრთხის ვინმეს მოლოდინებით ახსნა და სხვადასხვა ინსტიტუტებთან მიმართებით ახალ-ახალი მცდელობის განვრცობითი ინტერპრეტაციები მხოლოდ იმ ქვეყნების გამოცდილების გაზიარების შედეგია, რომლებიც არ სჯიან დანაშაულის მომზადებას, რაც ქართულ რეალობაში საჭირო არაა. მსგავსი მიდგომა კი დისკრიმინაციული მართლმსაჯულების წამახალისებელია. გარდა ამისა, კვლევამ აჩვენა სასჯელის სავალდებულო წესით შემცირებისა და მასთან ერთად დანაშაულის კატეგორიის შეცვლის აუცილებლობაც, რაც დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძვლად უფრო მეტად ობიექტური თეორიის არჩევამ განაპირობა.

მცდელობის ბუნების გამოსარკვევად და მომზადებისგან გასამიჯნად ნაშრომში გამორკვეულ იქნა როგორც ძველი ქართული, ისე ახალი სისხლის სამართლის დოქტრინა და სასამართლო პრაქტიკა. კვლევა იმ აზრს იზიარებს, რომ მცდელობის დასჯადობაზე გავლენას ახდენს ისტორიულ-პოლიტიკური პროცესები, რის საილუსტრაციოდაც მოყვანილია ის საკანონმდებლო ცვლილებები, რაც მცდელობის შემადგენლობამ განიცადა საბჭოთა საქართველოს პერიოდიდან დღემდე. ისტორიული კვლევის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ დაუმთავრებელი დანაშაულის ფარგლები და მისი დასჯადობის საფუძველები, თუ უპირატესად როგორი ტენდენციის არის ის, სუბიექტურის თუ ობიექტურის, ერთგვარი საზომია სახელმწიფოს სისხლის სამართლის პოლიტიკისა და რეპრესიისა. დაუმთავრებელი დანაშაული სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტი დანაშაულის ადრეული ეტაპიდან პრევენციისა და სამართლებრივი სიკეთის დაცვისთვის, საკითხი, თუ რამდენად მოდის ან არ მოდის ადრეული სტადიების კრიმინალიზება ადამიანის უფლებებთან წინააღმდეგობაში, ერთი მხრივ, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობის საფუძველზე და სახელმწიფოს მიერ არჩეულ ორიენტაციაზე დამოკიდებული და, მეორე მხრივ, იმ არსებით მიზანზე, რა მიზნითაც ხდება მათი კრიმინალიზება. ამიტომ კვლევა მცდელობის ბუნების გასაგებად შესაძლებლობის და საფრთხის კატეგორიების გამოყენებას ემხრობა, რაც უზრუნველყოფს მის თანმიმდევრულად სწორად გაგებას და სრულ ჰარმონიას სისხლის სამართლის სხვა ინსტიტუტებთან. დაუსრულებელი დანაშაულის კვალიფიკაციისა შესაძლებლობის და საფრთხის კატეგორიისათვის მნიშვნელობის მინიჭება საქართველოს სასამართლო პრაქტიკიდანაც დასტურდება, რაც კვლევის მიგნებაა.

კვლევაში დაწვრილებითაა გაანალიზებული საზღვარგარეთის ქვეყნების მიდგომები დანაშაულის მცდელობის დასჯადობასთან მიმართებით. ქვეყნები, რომლებიც საქართველოს მსგავსად გენერალურად სჯიან დანაშაულის მომზადებას, მცდელობას შეზღუდულად განმარტავენ. მათთვის მნიშვნელოვანია არა ის, პირს რა წარმოდგენა ჰქონდა თავის ქმედებაზე, არამედ - რა ჩაიდინა და რამდენად ახლოსაა მისი ქმედება დანაშაულის რეალიზებასთან. ხოლო ქვეყნები, რომლებიც დანაშაულის მომზადებას არ სჯიან, მთელი ტვირთი დანაშაულის მცდელობაზე გადმოაქვთ და დაუსჯელობით გამოწვეულ სიცარიელეს სწორედ მისი გაფართოების ხარჯზე ახდენენ. შესაბამისად, მცდელობის მიღმა ქმედებების მცდელობად შეფასება ხდება (მათ შორის განზრახვის გამომჟღავნებისა). დანაშაულის მცდელობის განვრცობით განმარტებას, რაც დასჯადობის უფრო მეტად სუბიექტურ თეორიაზე დაფუძნებას მოსდევს, თან ახლავს დისკრიმინაციული პრაქტიკა. კვლევამ აჩვენა, თუ როგორი შერჩევითია სუბიექტური ორიენტაციის სამართალი, რის საილუსტრაციოდ არაერთი საქმეა დამოწმებული, განსაკუთრებით საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილებიდან. ამდენად, კვლევამ საქართველოს სსკ-ის მე-19 მუხლით განსაზღვრული დანაშაულის მცდელობის ობიექტურ მხარეში - უშუალოდ მიმართული - სწორედ დაცული სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის რეალური შესაძლებლობით და კონკრეტული საფრთხით ახსნა, რაც მის ობიექტური თეორიისადმი კუთვნილებას ნიშნავს.

კრიტიკისა და ანალიზის საფუძველზე კვლევამ რეკომენდაცია გასწია მცდელობის დეფინიციის შეცვლის თაობაზე მიუხედავად იმისა, რომ, ნაშრომის თანახმად, უმთავრესი დეფინიციის არჩეული ორიენტაციის შესაბამისად განმარტება და დასჯადობის სწორი საფუძვლის არჩევანია. ობიექტური თეორიის საფუძველზე

აგებული დეფინიციაც კი შესაძლოა სუბიექტურად განიმარტოს და - პირიქით, რაც პრაქტიკით დასტურდება. კვლევის თანახმად, ახალი დისკურსისთვის და თანმიმდევრული პრაქტიკისთვის უმჯობესია, თუკი მცდელობა ასე ჩამოყალიბდება: „*დანაშაულის მცდელობა - ეს არის განზრახვი ქმედება, რომელიც წარმოადგენს არსებით ნაბიჯს დანაშაულის განსახორციელებლად, რითაც დანაშაულის დასრულების კონკრეტული საფრთხე შეიქმნა*”.

სადისერტაციო ნაშრომში განხილულ იქნა დაუმთავრებელი დანაშაულის სუბიექტურ შემადგენლობასთან დაკავშირებული საკითხებიც. კვლევამ მხარი დაუჭირა მეცნიერების იმ ჯგუფს, რომლებიც არ ეთანხმებიან არაპირდაპირი განზრახვით დანაშაულის მცდელობის დასჯადობას. კვლევამ ვერ დაინახა ევენტუალური განზრახვით დანაშაულის მცდელობის დასჯის საჭიროება. სასამართლო პრაქტიკის ანალიზმა კი აჩვენა, რომ, არათუ დანაშაულის მცდელობის, არამედ დასრულებულ დანაშაულთან მიმართებითაც ერიდება სასამართლო არაპირდაპირი განზრახვის იდენტიფიცირებას. აღნიშნულის საილუსტრაციოდ კვლევაში არაერთი საქმეა კრიტიკულად გაანალიზებული.

კვლევამ გაიზიარა მოსაზრება, რომლის თანახმად არაპირდაპირი განზრახვა შეუსაბამოა განზრახვის ბუნებასთან, რომელსაც გადაწყვეტილების მიღება ახასიათებს, რაც არ არის დამახასიათებელი არაპირდაპირი განზრახვისთვის. სწორედ განზრახვის ბუნებასთან არაპირდაპირი გადაწყვეტილების შეუსაბამობით ახსნა სასამართლოს ყოყმანი - დაინახოს ის იქ, სადაც აშკარად იკვეთება. კვლევამ გაიზიარა სს დოქტრინაში გამოთქმული მოსაზრება საქართველოს სსკ ევენტუალური განზრახვის ანგლო-ამერიკული სს დოგმატიკის მსგავსად დარეგულირების თაობაზე, თუმცა არა ევენტუალური განზრახვით მცდელობის მხარდასაჭერად, არამედ - პირიქით, მის კიდევ ერთხელ უგულებელსაყოფად. შესაბამისად, კვლევა განზრახვის და გაუფრთხილებლობის გვერდით ხედავს Recklessness-ს, რაც, ქართული მოდელის მიხედვით, შესაძლებელია ასე განისაზღვროს:

სსკ-ის მე-9¹ მუხლი. „*ქმედება უხეში გაუფრთხილებლობითაა ჩადენილი, თუ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვისწინებდა მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და არ სურდა ეს შედეგი, მაგრამ შეგნებულად უშვებდა, ან გულგრილად ეკიდებოდა მის დადგომას, ან უსაფუძვლოდ იმედოვნებდა, რომ შედეგი არ დადგებოდა*”.

ნაშრომის მიხედვით, ამით საბოლოოდ წერტილი დაესმება გამუდმებულ კამათს მცდელობის სუბიექტურ შემადგენლობასთან დაკავშირებით, რაც გზას გაუკვალავს თანმიმდევრულ და სწორ პრაქტიკას.

კვლევამ რეკომენდაცია გასწია დაუმთავრებელი დანაშაულისთვის სასჯელის სავალდებულო წესით შემცირების თაობაზე. ნაშრომში გამოთქმულია ახალი აზრი, რომლის თანახმადაც, სასჯელის სავალდებულო წესით შემცირების შემდეგ უნდა იცვლებოდეს დანაშაულის კატეგორიაც. დაუმთავრებელი დანაშაულის მსუბუქად დასჯა მნიშვნელოვანია სამართლიანი სასჯელის დანიშვნისთვის და სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ლოგიკური და სისტემური მთლიანობისთვის

ბიბლიოგრაფია

ქართული ლიტერატურა

1. გამყრელიძე ო. 2013. *დაუმთავრებელი დანაშაული, სისხლის სამართლის პრობლემები ტ. 3*. თბილისი, მერიდიანი.
2. გამყრელიძე ო. 2006. *დამთავრებული და დაუმთავრებელი მცდელობის საკითხისათვის*. სისხლის სამართლის თანამედროვე პრობლემები. თბილისი, მერიდიანი.
3. გამყრელიძე ო. 2010. *საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება*. თბილისი.
4. გამყრელიძე ო. 2008. *დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ*. თბილისი, მერიდიანი.

5. გამყრელიძე ო. 2006. *დამთავრებული და დაუმთავრებელი მცდელობის საკითხისათვის*. სისხლის სამართლის თანამედროვე პრობლემები. თბილისი, მერიდიანი.
6. გამყრელიძე ო. 1998. *ბრძოლა სამართლებრივი სახელმწიფოსთვის*. წიგნი 1–ლი. თბილისი, სოციალურ-ეკონომიკური ინსტიტუტი.
7. გამყრელიძე ო. 1974. *დანაშაულში შუალობით ამსრულებლობა და თანაამსრულებლობა*. თბილისი, მეცნიერება.
8. გვენეტაძე ნ. დატურავა მ. 2005. სისხლის სამართლის საქმეებზე გადაწყვეტილებათა მიღების მეთოდოლოგია. თბილისი, საქართველოს მოსამართლეთა ასოციაცია.
9. გვენეტაძე ნ. და სხვები. 2007. *სასჯელის დანიშვნა, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი*. თბილისი, მერიდიანი.
10. გვენეტაძე ნ. 1994. *დისერტაცია, დანაშაულის ორგანიზატორი*. თბილისი.
11. დვალიძე ი. და სხვები. 2004. *სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დაუმთავრებელი დანაშაული*. თბილისი, საქართველოს უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
12. დვალიძე ი. 2013. შენიშვნები ლევან ხარანაულის დისერტაციაზე. თბილისი.
13. დაუთაშვილი პ. 2008. *საქართველოს სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი*. თბილისი, გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი.
14. ებრალიძე თ. 2002. *სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი* (დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ). თბილისი, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემია.
15. ებრალიძე თ. 2006. წამქეზებელი წაქეზებულის წინააღმდეგ, კრებულში: სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები.
16. ერქომაიშვილი ვ. 1998. *ფილოსოფია: შესაძლებლობა და სინამდვილე*. თბილისი, პირველი სტამბა.
17. ეკო უ. 2012. ვარდის სახელი. მთარგ. ხათუნა ცხადაძე. თბილისი, დიოგენე.
18. ვესელსი ი. და ბოილკე ვ. 2010. *სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება*. თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტი.
19. ვაჩეიშვილი ალ. 1957. *დანაშაულის სუბიექტური მხარე*, საბჭოთა სამართალი. თბილისი, სტალინის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი.
20. თოდუა ნ. 1997. *სიმთვრალეში ჩადენილი დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლის სამართლებრივი საკითხები*. თბილისი.
21. კვაშილავა ალ. 2009. *სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი კომენტარებით*. თბილისი, ლეთა.
22. კვაშილავა ალ. 2006. *სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილი*.
23. კვიციანი ვ. 2004. *სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი*. თბილისი, სამართალი.
24. კუტალია ლ.-გ. 2000. *მონოგრაფია, ბრალი სისხლის სამართალში*. თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტი.
25. კროგი ბ. *სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის მხარდაჭერა საქართველოში*. ფარგლებში. კაჭრეთი, 15-17 მარტი 2013.
26. ლეკვიშვილი მ. 2008. *დანაშაული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი*, წიგნი 1. თბილისი, მერიდიანი.
27. ლომსაძე მ. 2013. *სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი (თანდართული ტესტებით)*. ახალციხე, ახალციხის უნივერსიტეტი.
28. მყავანაძე ზ. და მინდაძე ო. 2005. *სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი*.
29. მჭედლიშვილი - ჰედრიხი ქ. 2011. *დანაშაულის გამოვლენის ცალკეული ფორმები*. თბილისი, მერიდიანი.

30. მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ. 2011. *დანაშაულის გამოვლენის ცალკეული ფორმები*. თბილისი, მერიდიანი.
31. მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ. 2013. დანაშაულის მომზადების დასჯადობა ქართულ სისხლის სამართალში დანაშაულის მცდელობის შესახებ გერმანული მოძღვრების გათვალისწინებით, *სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, სისხლის სამართლის სამეცნიერო სიმპოზიუმის კრებული 1*. თბილისი.
32. მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ. 2010. *კაზუსის ამოხსნის მეთოდიკა სისხლის სამართალში*. თბილისი, მერიდიანი.
33. მამულაშვილი გ. 2008. *სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი 1*. თბილისი, მერიდიანი.
34. მახარაძე ა. 2005. დისერტაცია, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულში დახმარებისთვის. თბილისი.
35. ნაჭყებია გ. 2011. *სისხლის სამართალი - ზოგადი ნაწილი*. თბილისი, ინოვაცია.
36. სურგულაძე ლ. 1979. *საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ისტორია 1921-1922*. თბილისი.
37. სულაქელიძე დ. 1992. ნებაყოფლობით ხელის აღება დანაშაულის ჩადენაზე, დისერტაცია. თბილისი.
38. სურგულაძე ლ. 2005. *სისხლის სამართალი - დანაშაული*. თბილისი, ბონა კაუზა.
39. ტურავა მ. 2013. *სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა*. თბილისი, მერიდიანი.
40. ტურავა მ. 2011. *სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი: დანაშაულის მოძღვრება*. თბილისი, მერიდიანი.
41. ტურავა მ. 2008. *სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა*. თბილისი, იურიდიული ფირმა-ბონა კაუზა.
42. უგრეხელიძე მ. 1982. *ბრალი საფრთხის დელიქტებში*. თბილისი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
43. უზნაძე დ. 1964. *ზოგადი ფსიქოლოგია*, შრომები, ტ. III-IV.
44. ფურცხვანიძე ბ. 1966. *საბჭოთა სისხლის სამართალი: განსაკუთრებული ნაწილი*. თბილისი, თბილისი უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
45. ფურცხვანიძე ბ. *საბჭოთა სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი თბილისი: თბილისის უნივერსიტეტი*. 1971.
46. ცქიტიშვილი თ. 2014. დისერტაცია, *ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საფრთხის შექმნა, სამეცნიერო ხელმძღვანელები*. თბილისი.
47. ციპელიუსი რ. 2006. *იურიდიული მეთოდების მოძღვრება, სამართლის ნორმების აგებულება და ურთიერთკავშირი*, მთარგ. ლევან თოთლაძე. მიუნხენი, ბესიკის გამომცემლობა.
48. წერეთელი თ. 1942. რეალური შესაძლებლობის კატეგორიის გამოყენება დანაშაულის მცდელობის ცნების აგებისთვის. *თსუ შრომები ტ. 14*.
49. წერეთელი თ. 2007. დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, *სისხლის სამართლის პრობლემები, ტ.1*. თბილისი, მერიდიანი.
50. წერეთელი თ. 2007. სისხლისსამართლებრივი პრობლემები: დანაშაულში თანამონაწილეობა, ტ. 2. თბილისი, მერიდიანი.
51. წერეთელი თ. 2006. *საზოგადოებრივი საშიშროება და მართლწინააღმდეგობა სისხლის სამართალში*, რედ. ოთარ გამყრელიძე. თბილისი, კავკასიური სახლი.
52. წერეთელი თ. 1961. *დანაშაულის მომზადება და მცდელობა*. თბილისი, საქართველოს სსრ. მეცნიერებათა აკადემია.
53. წერეთელი თ. 2007. თანამონაწილეობა დანაშაულში, *სისხლის სამართლის პრობლემები, ტომი 2*. თბილისი, მერიდიანი.

54. წერეთელი თ. 1976. *დანაშაულის მომზადება, საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარი*. თბილისი. საბჭოთა საქართველო.
55. წერეთელი თ. და სხვები. 1980. *დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ*. თბილისი, მეცნიერება.
56. ხარაზიშვილი ბ. 1975. *სიცრუის ფსიქოლოგია*. თბილისი, საბჭოთა საქართველო.
57. ხარანაული ლ. 2013. *სადისერტაციო ნაშრომი: დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი)*. თბილისი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა.
58. ჯიშკარიანი ბ. 2015. *კაზუსები სისხლის სამართლის ზოგად ნაწილში*. თბილისი, იურისტების სამყარო.
59. ჯიშკარიანი ბ. 2016. *სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ*. თბილისი, იურიდიული სამყარო.

უცხოენოვანი ლიტერატურა

1. Ashworth A. 2009. *Principles of Criminal Law*. New York, Oxford University Press.
2. Ashworth A. 1987. *Belief, Intent and Criminal Liability*. Oxford Essays in Jurisprudence.
3. Amato A. 2011. *Criminal Law in Italy*. Kluwer Law International.
4. Alexander L. & Ferzan K. K. 2009. *Crime and Culpability: A Theory of Criminal Law*. Cambridge, Cambridge University Press.
5. Bohlander M. 2009. *Principles of German Criminal Law*. Oxford and Portland, Oregon, Hart Publishing.
6. Cross R. and Ashworth A. 1981. *The English Sentencing System*.
7. Cross N. 2010. *criminal law and justice*. London, Sage.
8. Clarkson CMV, Keating HM & Cunningham SR. 2007. *Clarkson and Keating Criminal Law: text and materials*. London, Thomson.
9. Cremona M. 1989. *criminal law*. London, Macmillan.
10. Duff R.A. 1996. *Criminal Attempts*. New York, Oxford University Press.
11. Duff R.A. 2007. *Answering for Crime: Responsibility and liability in the Criminal Law*. Oregon, Hart.
12. Dubber M. and Hornle T. 2014. *Criminal Law. A Comparative Approach*. Croydon, Oxford University Press.
13. Duff A.R. 2010. *The boundaries of criminal law*. Oxford, Oxford university press.
14. Dubber M. D. 2002. *Victims in the War on Crime: The Use and Abuse of Victims' Rights*. New York, New York University Press.
15. Elliott C. 2001. *French Criminal Law*. Cullompton, Willian Publishing.
16. Elliot C. and Quinn F. 2010. *criminal law*. Harlow, Pearson Education Limited.
17. Enker A. W. 1977. *Mens Rea and Criminal Attempts, Am. Bar Foundation Research J.*
18. Finch E. and Fafinski S. 2011. *Criminal law*. Harlow, Longman.
19. Fletcher G. P. 1998. *Basic Concepts of Criminal Law*. New York, Oxford University press.
20. Fletcher G. P. 2000. *Rethinking Criminal Law*. New York, Oxford University Press.

21. Fitz J. S. 1883. *A history of the criminal Law*, vol.3. London, Macmillan and co.
22. Fryšták M., Kalvodová V. and provazník J. 2015. *Selected problems of Czech criminal law*. Brno, Muni Press.
23. Gordon G. H. 1960. *PhD thesis, Criminal responsibility in Scots law*.
24. Garza A. P. 2012. *The Magic Bullet in People v. Perez: Charging Attempts Based on Culpability and Deterrence Regardless of Apparent Ability*.
25. Gardner T. J. and Anderson T. M. 2009. *Criminal Law*. Belmont, Wadsworth.
26. Gardner T. J. and Anderson T. M. 2012. *Criminal law*. Belmont, Wadsworth.
27. Gómez- Jara Díez C. and Chiesa L. E. 2011. *The handbook of comparative criminal law*. California. Stanford law books.
28. Halleve G. 2010. *A Modern Treatise on the Principle of Legality in Criminal Law*. New York, Springer.
29. Hall J. 1940. *Criminal Attempt - A Study of Foundations of Criminal Liability*. Articles by Maurer Faculty.
30. Holmes JR. W. O. 2009. *The Common Law*. Massachusetts, The Belknap press of Harvard University Press.
31. Herring J. 2011. *Criminal law*. New York, pal grave Macmillan.
32. Hart H.L.A. 1982. *The Concept of Law*. Oxford, Clarendon Press.
33. Hart H.L.A. 1998. *Punishment and Responsibility*, Essays in the Philosophy of Law.
34. Haley J. O. 2011. *The handbook of comparative criminal law*. California. Stanford law books.
35. Robinson P.H. and Grall J. A. 1983. *Element analysis in defining criminal liability. The model penal code and beyond*.
36. Jefferson M. 2013. *Criminal law*. Harlow, Pearson.
37. Karsai K. and Szomora Z. 2015. *Criminal law in Hungary*. Walters Kluwer.
38. Kadish S. H., Schulhofer S. J. and Steiker C. S. 2007. *Criminal Law and its Process: Cases and Materials*. New York, AspenPublishers.
39. Kohout V. 2013. *Diplomov á Práce. Vývojov á stadia tresténo činu. Západočeska univerzita v plizni fakulta právnick á. Plzen*.
40. Langsted L. G. P. and Greve V. 2014. *Criminal law in Denmark*. Walters Kluwer.
41. LaFave W.R. 1988. *Modern Criminal Law. cases, comments and questions*. west publishing.
42. Lippman M. 2010. *Contemporary Criminal Law: Concepts, cases, and controversies*. California, Sage.
43. Loveless J. 2010. *Complete Criminal Law: Text, Cases, and Materials*. New York, Oxford University Press.
44. Martin J. and Storey T. 2015. *Unlocking criminal law*. New York, Routledge.
45. Ormerod D. 2009. *Smith and Hogan Criminal Law: Cases and Materials*. Oxford & New York, Oxford University Press.
46. Okoth J. R.A. 2014. *The Crime of Conspiracy in International Criminal Law*. Kenya, T.M.C. Asser Press.
47. Padfiel N. 2012. *Criminal law*. Oxford, Oxford University Press.
48. Roe D. *Criminal Law*. 2005. London, Hodder Arnold.
49. Roe D. 2005. *Criminal Law* . London, Hodder Arnold.
50. Robbins P. & Kahan D. M. 2002. *Solicitation, Encyclopedia of crime and justice*. vol.4. Chief ed. Joshua Dressler. New York, Macmillan Reference USA.
51. Samaha J. 2011. *Criminal Law*. Belmont, Wadsworth Cengage Learning.

52. Singer R. G. & La Fonda J. Q. 2010. *Criminal law – Examples and Explanations*.
53. Stephen's Digest of criminal law. 1950. London, Sweet & Maxwell.
54. Storey T. and Lidbury A. 2009. *criminal law*. Cullompton, Devon: Willian publishing.
55. Scheb J.M., Scheb J. M. II. 2009. *Criminal Law*. Belmont, Wadsworth, Cengage Learning.
56. Schulhofer S. J. and Kahan D. M. 2000. Encyclopedia of crime and justice, v.1.
57. Tadros V. 2011. *The ends of harm: The Moral Foundations of Criminal Law*. New York, Oxford University Press.
58. Wagner R. E. 2010. *One Case Research Paper Series in Legal Studies Working Paper, A Few Good Laws: Why Federal Criminal Law Needs a General Attempt Provision and How Military Law Can Provide*.
59. Winter L. B. del Moral García A. 2013. *Criminal Law in Spain*. Kluwer Law International.
60. Tkáčová R. 2014. Trestní odpovědnost za přípravu k trestnému činu, Studentská vědecká a odborná činnost. Univerzita Karlova v Praze právnická fakulta.
61. Šlapák M. 2013. Thesis: *Developmental stages of offense*. Pilsen, University of West Bohemia in Pilsen Faculty of Law.
62. Burianová P. 2010. *Příprava trestného činu a její rozsah, Diplomová práce, Právnická fakulta Masarykovy univerzity obor právo a právní věda*.
63. Траинин А.Н. 1951. *состав преступления по уголовному праву*. М. Госиуриздат.
64. Траинин А.Н. 1957. *Общее учение о составе преступления*. Москва.
65. Лясс Н.В. 1956. *Понятие и основания наказуемости приготовления и покушения*, учение записки ленинградского государственного университета имени А.А. жданова, Вопросы уголовного права и процесса. Ленинград.
66. Лясс Н. В. 1952. *Стадии преступной деятельности по советскому уголовному праву*, Автореф. дисс.
67. Церетели Т. 1963. *Причинная связь в уголовном праве*. Москва, Государственное издательство юридической литературы.
68. Хорнабუჯელი ბ.ვ. 1981. *Психологическая сторона вины*. Тбилиси.

ჟურნალის სტატიები

- ასათიანი გ. 1961. შესაძლებლობა და სინამდვილე, *თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები*, ტ.97. თბილისი, სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. 163-175.
1. ბაქრაძე კ. 1976. შესაძლებლობა და სინამდვილე, *რჩეული ფილოსოფიური თხზულებანი*, ტ. 5 თბილისი. 115-120.
 2. გიგიტაშვილი ნ. 1997. ევენტუალური განზრახვის პრობლემა სისხლის სამართალში, *სამართალი* N11-12.
 3. გეგელია თ. 2016. კანონის განუსაზღვრელობის აკრძალვა თანამედროვე სისხლის სამართალში. *საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა*. N10. 131-146.
 4. გეგელია თ. 2013. განზრახვის გამომჟღავნებისა და დანაშაულის მომზადების ურთიერთმიმართების შესახებ თანამედროვე სისხლის სამართალში არსებული მიდგომების ანალიზი, *მართლმსაჯულება და კანონი*, N4 (39)'13. 125-140.
 5. თოდუა ნ. 2007. საფრთხის შემქმნელი დანაშაულები საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით. *მართლმსაჯულება და კანონი*, N2-3. 153-156.

6. თოდუა ნ. 2014. დანაშაულის მომზადება, მცდელობა და მათი მნიშვნელობა დანაშაულის აღმსრულებლობისა და თანამონაწილეობის გამიჯვნის საკითხში. *მართლმსაჯულების ხმა*, N 3. 2-15.
7. მაყაშვილი ვ. 1965. ევენტუალური განზრახვის საკითხისთვის, *საბჭოთა სამართალი* N4. 19-27.
8. ნაჭყებია გ. 1990. პირდაპირი განზრახვისა და სასჯელის ლოგიკური კავშირის ფსიქოლოგიური დასაბუთების პრობლემა, *სახელმწიფო და სამართალი* N10. 20-29.
9. სულაქველიძეს დ. 1991. დანაშაულის მცდელობა და ნებაყოფლობით ხელის აღება დანაშაულის ჩადენაზე, *სამართალი* 3-4. 9-17.
10. ტყემელიაძე გ. 1962. ნაშრომი დაუმთავრებელი დანაშაულის შესახებ, *ჟურნალი საბჭოთა სამართალი* 4, საქ. ცენტრალური კომიტეტის გამომცემლობა. 87-91.
11. ცქიტიშვილი თ. 2012. მცდელობა შედეგით კვალიფიცირებულ საფრთხის დელიქტებში, *სამართლის ჟურნალი*. N 1. 196-226.
12. ცქიტიშვილი თ. 2014. ევენტუალური განზრახვის საკითხისათვის. *მართლმსაჯულება და კანონი*. N4. 95-108.
13. წიქარიშვილი კ. 2010. რამდენიმე მოსაზრება დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის გამიჯვნის შესახებ ევროპულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში. *მართლმსაჯულება და კანონი* 1. 14-25.
14. წიქარიშვილი კ. 2008. ევენტუალური განზრახვა თანამედროვე დასავლეთ ევროპულ და ამერიკულ სისხლის სამართალში, *მართლმსაჯულება* N3. 34-40.
15. წერეთელი თ. და მაყაშვილი ვ. 1957. სისხლის სამართლის ზოგიერთი საკითხი, *ჟურნალი-საბჭოთა სამართალი* 1. 47-53.
16. სსრ კავშირის უმაღლესი სასამართლოს პლენუმის დადგენილება N9. 1963. *საბჭოთა სამართალი* N6. 62-65.
17. Alexander L., Kessler K. D. 1997. Mens Rea and Inchoate Crimes, 87 J. Crim. L. & Criminology. 1138-1193.
18. Brady J. 1980. Punishment Attempts, *the monist* 63. 246-257.
19. Clarkson C. M.V. 2009. Attempt: The Conduct Requirement. *Oxford Journal of Legal Studies*. Volume 29, Issue 1. 25-41.
20. Cahill M. 2004. Offense Grading and Multiple Liability: New Challenges for a Model Penal Code Second, *Ohio state journal of criminal law*. vol 1. 599-610.
21. Cahill M. 2009. Attempt by Omission. *94 Iowa Law Review*. 1207-1252.
22. Cahill M. T. 2007. Attempt, Reckless Homicide, and the Design of Criminal Law, *university of colorado law Review*. Vol.78. 879-956.
23. Crocker L. 1992. Justice in criminal liability: decriminalizing harmless attempts, *53 Ohio St.L.J.* 1057-1110.
24. Davis M. 1986. Why Attempts Deserve Less Punishment than Complete Crimes, *5 Law & Phil.* 1. 1-32.
25. Doyle Ch. 2015. Attempt: An Overview of Federal Criminal Law, *Congressional Research Service*. 1-11.
26. Schmitz D. 1987. Deterrence and criminal attempts. *Canadian Journal of philosophy*, Vol.17, N 3. 615-623.
27. Jeffries. J. C. 1985. Legality, vagueness, and the construction penal statutes, *Virginia Law Review*, vol. 71. 189-246.
28. Ferguson P. R. 2014. Moving from preparation to perpetration? Attempted crimes and breach of the peace in Scots Law, *Ohio State Journal of Criminal Law*, Vol. 11, No. 2. 687-700.
29. Strahorn, Jr., J. S. 1939. Preparation for Crime as a Criminal Attempt, *1 Wash. & Lee L. Rev.* 1. 1-152.
30. White G. E. 1992. Justice Holmes and the Modernization of Free Speech Jurisprudence: The Human Dimension”, *California Law Review*, Volume 80. 391-467.
31. Filvarofft D. B. 1972. Conspiracy and the first amendment, *University of Pennsylvania Law Review* 2, vol. 121. 189-253.

32. Keedy E. R. 1954. Criminal Attempts at Common Law. *University of Pennsylvania Law Review*. 464-489.
33. Pelser C. M. 2008. Preparation to commit a crime. The Dutch approach to inchoate offences. *Utrecht law review*, vol.4. issue 3. 57-80.
34. Cahill. M.T. 2012. Defining Inchoate Crime: An Incomplete Attempt, *Ohio State Journal of Criminal Law vol.9*. 751-759.
35. Elkind J.B. 1968. Impossibility in Criminal Attempts: A Theorist's Headache, *Virginia Law Review* Vol. 54, No. 1. 20-36.
36. Fissell B.M. 2014. Abstract Risk and the Politics of The Criminal Law, *American Criminal Law Review*. 657-687.
37. Fallon, Jr., R.H. 1997. The Rule of Law, as a Concept in Constitutional Discourse, *Columbia Law Review* Vol. 97, No. 1. 1-56.
38. Funston B. 1965. *Attempted Crimes under the Doctrine of Impossibility and the Role of the Judge in Shaping Future Legislation*, *Tulsa Law Review*, v.2. 161-165.
39. Husak D. 2003. Four Points About Drug Decriminalization, *Criminal Justice Ethics*, N22. 21-49
40. Hasnas J. 2012. Attempt, Preparation, and Harm: The Case of the Jealous Ex-Husband, *Ohio State Journal of Criminal Law vol.9*. 761-769.
41. Hallevy G. 2012. National Security Under Liberal Substantive Criminal Law-When do National Security Issues Become Criminal, *Creighton International and Comparative Law Journal*. Vol. 1. 1-48.
42. Jareborg N. 2004. Criminalization as Last Resort (Ultima Ratio), *Ohio State Journal of Criminal Law* 2. 521-534.
43. Pizzi W. T. 2012. Rethinking Attempt under the Model Penal Code, *Ohio State Journal of Criminal Law vol.9*. 771-777.
44. Robbins P. 1986. Attempting the impossible, *The emerging Consensus. 23 Harvard J. on Legis.* 377-444.
45. Scalia A.1989. The Rule of Law as a Law of Rules, *The University of Chicago Law Review* Vol. 56, No. 4. 1175-1188.
46. Simons K. W. 1990. Mistake and Impossibility, Law and Fact, and Culpability: A Speculative Essay, *Journal of Criminal Law and Criminology*, vol. 81. 447-517.
47. Tapani J. 2009. *The Quagmire of Impossible Attempts – How to Distinguish between Punishable and Non-punishable Cases of Criminal Attempt?* Scandinavian Studies in Law (Sweden), Volume 54. 132-148.
48. Yaffe G. 2014. Criminal Attempts, *the yale law journal*, N 124. 92-156.
49. Yaffe G. 2012. Attempt, Risk-Creation, and Change of Mind: Reflections on Herzog, *Ohio State Journal of Criminal Law vol.9*. 779-787.
50. Westen P. 2008. Impossibility Attempts: A speculative Thesis, *Ohio St.L.J. vol.5*.
51. Лившиц В. К. 1947. К вопросу о понятии эвентуального умысла. *Советское государство и право*. №7. 34-45.
52. церетели Т. 1970. деликты создания опасности, *советское государство и право*, N8. 56-64.
53. церетели Т. 1954. наказуемость приготовления к преступлению по уголовному праву, *социалистическая законность*, N12. 11-14.

ნაციონალური სასამართლოს გადაწყვეტილებები

1. სუზს N61-აპ განჩინება. 7 მარტი 2007.
2. სუზს N 202აპ-13 განაჩენი. 26 მარტი 2014.
3. სუზს N822-აპ განჩინება. 27 დეკემბერი 2007.

4. სუზს N209 აპ განჩინება. 21 ივნისი 2006.
5. სუზს N 34-აპ განჩინება. 27 ნოემბერი 2006.
6. სუზს N 593-აპ განჩინება. 28 ნოემბერი 2006.
7. სუზს N119-კოლ განჩინება. 29 სექტემბერი 2005.
8. სუზს განჩინება N370-აპ. 15 ნოემბერი 2005.
9. სუზს N1463აპ განჩინება. 4 იანვარი 2008.
10. სუზს N1156აპ განჩინება. 3 იანვარი 2008.
11. სუზს 332აპ-09 განჩინება. 5 ოქტომბერი 2009.
12. სუზს N1106აპ-10 განაჩენი. 19 აპრილი 2011.
13. სუზს N 987 განჩინება. 26 დეკემბერი 2007.
14. სუზს N 16-კოლ განჩინება. 20 იანვარი 2004.
15. სუზს N 53-აპ განჩინება. თბილისი, 5 თებერვალი, 2004.
16. სუზს N 481აპ-08 განჩინება. 26 მარტი 2008.
17. სუზს N168-აპ განჩინება. 25 ნოემბერი 2002.
18. სუზს 1106აპ-10. განჩინება. 19 აპრილი 2011.
19. სუზს N 236 - აპ -12 განაჩენი. 22 ნოემბერი 2012. სუზ-ის საქმე ხელმისაწვდომია: <http://prg.supremecourt.ge/>
20. თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი. 23 სექტემბერი 2014.
21. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს N 1/ზ48-09 განჩინება. 3 თებერვალი 2009.
22. თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი. 24 აპრილი 2014.
23. თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი. 9 ივლისი 2014.
24. თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი. 23 სექტემბერი 2014.
25. თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი. 26 მარტი 2014.
26. თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი. 1 აგვისტო 2014.
27. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N1/497-13 განაჩენი.19 მარტი 2013.
28. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/6190-09 განაჩენი. 12 დეკემბერი 2009.
29. თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი N 1/1183-13. 28 თებერვალი 2014.
30. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/4719-11 განაჩენი. 1 ნოემბერი 2011.
31. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/5515-11 განაჩენი.17 ნოემბერი 2011.
32. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/3149-12 განაჩენი. 5 იანვარი 2012.
33. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/3399-10 განაჩენი, 24 დეკემბერი 2010.
34. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/1159. 4 აგვისტო 2011.
35. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/2045-12 განაჩენი. 7 მაისი 2012.
36. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/497-13 განაჩენი.19 მარტი 2013.
37. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/2669-14 განაჩენი. 2 დეკემბერი 2014.
38. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1/5322-11 განაჩენი. 24 ნოემბერი 2011.
39. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N1473-12. 17 აპრილი 2012.
40. რუსთავის საქალაქო სასამართლოს N 1-92-11 განაჩენი. 7 ივნისი 2011.
41. რუსთავის საქალაქო სასამართლოს N 1-90-14 განაჩენი.10 ოქტომბერი 2014.

საზღვარგარეთის ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკა

1. Campbell, 93 Cr App R 350. 1990. <http://www.e-lawresources.co.uk/R-v-Campbell.php> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
2. R. v Toothill, Crim. LR 876 (CA).1998. ხემისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
3. Tosti and White. EWCA Crim 222.1997. ხემისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
4. R v Geddes. Crim LR 894. 1996. ხელმისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში
5. People v. Griffin. 867 P.2d 27.1993. <https://law.justia.com/cases/colorado/court-of-appeals/1993/91ca1763-0.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
6. Commonwealth v. Gilliam, 417 A.2d 1203. Pa. sup. Ct.1980. <https://www.casemine.com/judgement/us/591492edadd7b049345a0d17> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018).

7. United States court of appeals for the sixth circuit N 2:14-cr-00043- July 28, 2015. ხელმისაწვდომია: <http://www.opn.ca6.uscourts.gov/opinions.pdf/15a0166p-06.pdf> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
8. United States v. Howard, 766 F.3d 414, 419–26.5th Cir. 2014.
9. United States v. Muratovic, 719 F.3d 809, 815. 7th Cir. 2013.
10. United States v. Goodwin, 719 F.3d 857, 860. 8th Cir. 2013.
11. United States v. Gordon, 710 F.3d 1124, 1150. 10th Cir. 2013.
12. United States v. Muratovic, 719 F.3d 809, 815. 7th Cir. 2013. 8-12 საქმეები ხელმისაწვდომია: Doyle Ch. 2015. Attempt: An Overview of Federal Criminal Law, Congressional Research Service. 4 . Note 25.
13. United States v. Monholland, 607 F.2d.10th Cir. 1979. <https://openjurist.org/607/f2d/1311/united-states-v-monholland> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
14. Commonwealth v. McCloskey, 341 A.2d 500, 503. Pa. Sup. Ct. 1975. ხელმისაწვდომია: Wagner R.E. 2010. 1063. Note 87.
15. United states v. Jackson, 560 F.2D 112.1977. <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/560/112/156476/> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
16. United States v Buffington, 815 F.2d 1292.1987. <https://openjurist.org/815/f2d/1292/united-states-v-buffington-t> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
17. Young v. State, Ct of App of MD.1985. <http://caselaw.findlaw.com/md-court-of-special-appeals/1244962.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
18. State v Reeves, 916 S.W.2d 909, Tenn. 119. 1996. <https://www.courtlistener.com/opinion/2450126/state-v-reeves/> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
19. Williams v. Commonwealth, Va. App. 154. 2004. <http://caselaw.findlaw.com/va-court-of-appeals/1138478.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
20. People v. Miller, 42 P.2d 308. Cal. 1935. <https://law.justia.com/cases/california/supreme-court/2d/2/527.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
21. Gregg v. United States, 113 F.2d 687. 8th Cir. 1940. <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/F2/113/687/1509436/> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
22. Boyle , 84 Cr. App. R. 270.1987. საქმე ციტირებულია: Cross N. 2010. 81.
23. R. v. Jones, 3 All ER 886. App. 1990. საქმე ციტირებულია: Clarkson CMV., Keating HM. & Cunningham SR. 2007. 492
24. R v. Eagleton, 169 E.R., 826.1855. საქმე ციტირებულია: Fletcher G. 2000. 139.
25. R. v. Barker, N. S. L. R. 865.1924. საქმე ციტირებულია: Encyclopedia of crime and justice, v.1, 88.
26. R v Button, 2 QB 597.1900. საქმე ციტირებულია: Duff R.A. 1996. 42.
27. Robinson 2 KB 342.1915; საქმე ციტირებულია: წიქარიშვილი ვ. 2010. 20. მე-3 სქოლიო.
28. Commonwealth v. Peaslee, 177 Mass. 267, 59 N.E. 55.1901. საქმე ციტირებულია: წიქარიშვილი ვ. 2010. 20. მე-8 სქოლიო.
29. People v. Rizzo, 246 N.Y.334, 158 N.E. 888.1927. საქმე ციტირებულია: წიქარიშვილი ვ. 2010. 20. მე-10 სქოლიო.
30. Davey v Lee, 1 QB 366. 1968. საქმე ციტირებულია: წიქარიშვილი ვ. 2010. 20. მე-18 სქოლიო.
31. Comer v. Bloomfield , 55 Cr App R 305.1970. საქმე ციტირებულია: წიქარიშვილი ვ. 2010. 20. მე-4 სქოლიო.
32. R v. White, all er rep 340, Cr, App.1910. <http://www.e-lawresources.co.uk/R-v-White.php> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
33. R v Miiskell, 37 Cr. App. Rep 214. 1954. საქმე ციტირებულია: Fletcher G. 2000. 142.
34. Yelds, N. Z. L. R. 18.1928. საქმე ციტირებულია: Gordon G. H. 1960. 206-207.
35. Moore, N. Z. L. R. 979.1936. საქმე ციტირებულია: Gordon G. H. 1960. 206-207.
36. Decker v. People. A028444. January 30, 1986. <http://scocal.stanford.edu/opinion/people-v-super-ct-decker-33732> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
37. Lewis v. State. 35 Ala.380. 1860. საქმე ციტირებულია: Strahorn, Jr., J. S. 1939. Preparation for Crime as a Criminal Attempt, *1 Wash. & Lee L. Rev. 1. 12.*
38. Stokes v. State, 92 Miss. 415, 46 So. 627. 1908. საქმე ციტირებულია: Keedy E. R. 1954. 489.
39. United States v. Rodriguez, 215 F. 3d 110.116.1st Cir. 2000. <http://caselaw.findlaw.com/us-2nd-circuit/1478194.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
40. Pinkerton v. United States, 328 U.S. 640. 1946. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/640/case.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
41. Regina v. Khan, 1 W.L.R. 813.1990. ხელმისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
42. R. v. Saik, UKHL 18. 2006. საქმე ციტირებულია: Ashworth A. 2009. 456.

43. Interstate Circuit Inc. v. United States, 306 U.S. 208. 1939. საქმე ციტირებულია: 2002. Encyclopedia of crime and justice, Vol.1. 241-242
44. Race Relations Board v Applin 1 Q.B.815, 825. 1973. საქმე ციტირებულია: Ormerod D. 2009. 445.
45. State v. Davis, 319 MO. 1222.65. w.2d.609. 1928. <https://www.casebriefs.com/blog/law/criminal-law/criminal-law-keyed-to-kadish/the-significance-of-resulting-harm/state-v-davis/> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
46. Pereira v. United States, 347 U.S. 1. 1954. საქმე ციტირებულია: Okoth J. 2014. 37
47. Callanan v. United States, 364 U.S. 587. 1961. საქმე ციტირებულია: Singer R.G.& La Fond J. Q. 2010. 342.
48. Gervin v. State, 212 Tenn. 653, 371, S.W 2d, 449.1963. <https://law.justia.com/cases/tennessee/supreme-court/1963/371-s-w-2d-449-1.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
49. Julian v. USA, 427 F. 3d 471, 482 c7th Cir. 2005. საქმე ციტირებულია: Okoth Juliet. 2014. 36
50. Ward v. State, 528 N.E. 2d. Ind. 1988. <https://law.justia.com/cases/indiana/supreme-court/1988/34s00-8609-cr-830-4.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
51. DPP v. Stewart, 3 W.R.L. 884. 1982. საქმე ციტირებულია: Ashworth A. 2009. 450-451.
52. R v Marlow, Crim LR 897.1997. ხელმისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
53. State v. Cotton, 790 P.2D.1050. 1990. საქმე ციტირებულია: Samaha J. 2011. 267.
54. R v Goldman, Crim. LR 822. 2001. ხელმისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
55. DPP v Armdtrong, Crim. LR 379. 2000. ხელმისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
56. Regina v. Bryce; 2 cr App R 35. 2004. <http://swarb.co.uk/regina-v-bryce-cacd-18-may-2004/> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
57. Webster case, 2cr App R6. 2006. ხელმისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
58. Poulterers' case, 77 Eng. Rep. 813.1611. საქმე ციტირებულია: Singer R.G.& La Fond J. 2010. 339.
59. Shaw, ac, 220. 1962. საქმე ციტირებულია: Ashworth A. 2009. 450.
60. R v Nevard, All ER (D) 22 (Nov) 2006. ხელმისაწვდომია Lexis ბიბლიოთეკაში.
61. State v. Klasta, aff'd 831 P.2d 512. 1992. საქმე ციტირებულია: Gardner T. J. and Anderson T. M. 2012. 89.
62. State v. Cortez, 687 So. 2d 515, 516-17, 524, La. Ct. App. 1996. საქმე ციტირებულია: Cahill M. 2009. 1225
63. State v. Smith, 870 So. 2d 618, 619, 622-24 La. Ct. App. 2004. საქმე ციტირებულია: Cahill M. 2009. 1225
64. Knuller v DPP, AC 435 House of Lords. 1973. საქმე ციტირებულია: Ashworth A. 2009. 63.
65. R v Ford. 1 Cr App R (S) 36. 2006. საქმე ციტირებულია: Clarkson CMV, Keating HM & Cunningham SR. 2007. 482
66. DPP v Withers, ac 842. 1975. საქმე ციტირებულია: Clarkson CMV., Keating HM. & Cunningham S. 2007. 522.
67. Yates v. United States, 354 U.S. 298. 1957. საქმე ციტირებულია: Lippman M. 2010. 197.
68. Cline v. State, 319 S.W.2d 227. 1958. საქმე ციტირებულია: Lippman M. 2010. 197.
69. Crim.29 dec. 1970, J.C.P., 16770, note P. Bouzat.1971. საქმე ციტირებულია: Elliott C. 2001. 97; Fletcher G. 2000. 167.
70. Crim. 27 Mai 1959, B., no. 282. საქმე ციტირებულია: Elliott C. 2001. 97.
71. Trib.enf., Nanttere, 6 juillet 1971, R.S.C., 1972.100, obs. A. Ligan. Elliott C. 2001. 97; Fletcher G. 2000. 167.
72. Crim. 5 Juillet 1951, B. 198, R.S.C. 1952.439.obs.Ligan. საქმე ციტირებულია: Elliott C. 2001. 97.
73. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR, ze dne 12. listopadu 2008, sp.zn. 3 Tdo. 1338/2008; ჩეხეთის რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს N 1338/2008 განაჩენი, ნოემბერი 12, 2008).
74. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. září 2009, sp. zn. 3 Tdo 1035/2009. ჩეხეთის რესპუბლიკის უზენაესი სასამართლოს N sp. Ref. 3 Tdo 1035/2009. განაჩენი, სექტემბერი 23, 2009).
75. Nalez Ustavního soudu ze dne 6. ledna 2005, sp.zn. II. US 491/04, uveřejněny pod č. 4/2005 Sb.n.a u. ხელმისაწვდომია: <https://www.usoud.cz/en/decisions/>
76. La Corte Costituzionale, sentenza 16 Dicembre 1980, N. 177, Deposito in cancelleria: 22 Dicembre 1980. <http://www.giurcost.org/decisioni/1980/0177s-80.html> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).

საერთაშორისო სასამართლოს გადაწყვეტილებები

1. Kokkinakis v. Greece, N 14307/88. Strasburg, 25 May 1993. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57827"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
2. Steel and others v. the United Kingdom, N 67/1997/851/1058. Strasburg, 23 September 1998. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58240"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
3. Ashlarba v. Georgia, N 45554/08. Strasburg: 15 October 2014. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-145572"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).

4. The Sunday Times v. The United Kingdom, N 6538/74. Strasburg, 26 April 1976. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57583"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
5. S.W. v. The United Kingdom, N 20166/92. Strasburg, 22 November 1995. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57965"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
6. Cantoni v. France, 17862/91. Strasburg, 11 November 1996. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58068"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
7. Huhtamäki v. Finland N 54468/09. 6 March 2012. [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-109341"\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).

ნორმატიული მასალა

1. საქართველოს სსკ. 1999.
2. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი. 2015.
3. ჩეხეთის სსკ. 2011. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
4. უნგრეთის რესპუბლიკის სსკ. 2012. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
5. გერმანიის სსკ. 1971. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
6. ფინეთის სსკ. 1889 (2015 წლის რედაქცია). <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული -10.01.2018).
7. Penal Code. Prague: Wolters Kluwer. 2011. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
8. Criminal Code of the Republic of Hungary. 2012. <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
9. Alabama Code. 1975. <http://codes.lp.findlaw.com/alcode/13A/4/13A-4-2#sthash.FkGZifM.dpuf> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
10. Criminal Code of the Kingdom of Netherlands. 1881 (2012 რედაქციით) <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
11. Idaho Statutes. 1972. <http://legislature.idaho.gov/idstat/Title18/T18CH3SECT18-306.htm> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
12. Mississippi code. Attempt to commit offense. 2010. <http://law.justia.com/codes/mississippi/2010/title-97/1/97-1-7/> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
13. Massachusetts general laws. <https://malegislature.gov/Laws/GeneralLaws/PartIV> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
14. Pennsylvania Code. 1975. <http://www.legis.state.pa.us/WU01/LI/LI/CT/htm/18/18.htm> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
15. Criminal Attempts Act 1981. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/47/section/1> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
16. Prevention of Crime Act, 1953. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/1-2/14/section/1> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
17. Criminal Law Act, 1967. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1967/58/section/4> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
18. Criminal Damage Act, 1971. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1971/48/section/3> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
19. Terrorism Act, 2006. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/11/section/5> (უკანასკნელად იქნა გადამოწმებული - 10.01.2018)
20. განმარტებითი ბარათი კანონპროექტზე - სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შესახებ. № 403. 23 ოქტომბერი 2008.
21. საქართველოს უზენაესი სასამართლო. 2007. სახელმძღვანელო წინადადებები და რეკომენდაციები. სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის პრობლემატურ საკითხებზე. თბილისი.

22. თბილისის საქალაქო სასამართლო N 19633 წერილი. 15 ნოემბერი 2012.
23. თბილისის საქალაქო სასამართლოს N 1- 01341/656824 წერილი. 26 ნოემბერი 2014.
24. 2016 წლის 13 ივლისის საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვის შესახებ წერილის პასუხი N1 01222 – 14173 – 2015 წლის 13 მარტის თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი.
25. 2016 წლის 13 ივლისის საჯარო ინფორმაციის გამოთხოვის შესახებ წერილის პასუხი N1 01222 – 14173 - თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი (7 მარტი, 2016).
26. ჩეხეთის რესპუბლიკის იუსტიციის სამინისტროს მიერ მოწოდებული საჯარო ინფორმაცია 2010-2017 წლებში დანაშაულის მომზადების სტატისტიკაზე N MSP-865/2016-OSV-OSV.
27. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს 2014 წლის 17 ნოემბრის N 2319370 წერილი, რომელიც ასახავს სსკ-ის მე-18 მუხლის მითითებით დაწყებული გამოძიებისა და სისხლის სამართლის დევნის სტატისტიკას.
28. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2014 წლის 10 სექტემბრის N 31746-1 წერილით გადმოცემული გამამტყუნებელი განაჩენის ასლები.